

The Project Gutenberg eBook of Rappiolle: Kertomus heikosta miehestä, by Juho Koskimaa

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rappiolle: Kertomus heikosta miehestä

Author: Juho Koskimaa

Release date: July 10, 2016 [EBook #52544]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAPPIOLLE: KERTOMUS HEIKOSTA MIEHESTÄ

Produced by Tapio Riikonen

RAPPIOLLE

Kertomus heikosta miehestä

Kirj.

JUHO KOSKIMAA

Otavan, Helsinki, 1919.

I.

POIS.

Tällä hetkellä ei Gunnar Sten tuntenut seisovansa isänsä huoneessa eikä hänen edessään. Hänestä tuntui, että hän oli jossakin vieraassa paikassa ja että tuo mies, joka mitteli huoneen lattiaa, oli tosin jollakin tavalla hänelle välttämätön, mutt'ei hänen isänsä.

Minkäänlaista syyllisyyttä hän ei tuntenut, enintään että oli tehnyt tyhmästi, että ei ollut tehnyt niinkuin olisi pitänyt, että oli ollut ajattelematon, liian hätäinen. Olihan tällaista, mikäli hän oli kuullut, monasti ennenkin tapahtunut, eikä siitä noin hirvittävää meteliä oltu nostettu. Hän odotti vain, että saisi lopullisen nuhdesaarnan, jotta saisi sitten lähteä tiehensä.

Ulkona oli jo lumi ollut pari tai kolme päivää, ajurit kiitivät ohitse, tiuvut helisivät. Siinä kaikessa oli raikasta ja kutsuvaa. Iloisia ääniä ja naurua kuului sisälle asti.

— Isä, onko tämä nyt niin kauheaa...?

Kauppaneuvos Sten loi synkän katseen poikaansa, hänen poskilihaksensa jännittyivät, ja huomasi selvästi, että hän puri hammasta. Mutta sanaakaan hän ei vastannut, jatkoi vain kävelemistään kädet selän takana.

— Hirveää, hirveää...

Hän sanoi sen enemmän itselleen kuin pojalleen, puhuminen näytti tuottavan hänelle yliluonnollisia ponnistuksia.

Silloin Gunnar Sten tunsi, kuinka poskensa valahtivat verettömiksi ja kuinka lattia hänen allaan tuntui horjahtavan. Silloin hän tunsi, että oli tehnyt jotakin viimeiseen asti huonoa ja inhoittavaa. Vaistomaisesti hän tarttui lähimpänä olevan tuolin selkänojaan.

— Hirveää, hirveää...

Sulku oli murrettu, luonnonvoima pääsi valloilleen.

Kauppaneuvos pysähtyi hänen eteensä ja näytti tahtovan niellä hänet katseellaan.

— Etkö sinä edes häpeä? Etkö sinä todellakaan tajua, että sinun ensi yösi jasi tulee olemaan poliisikonttori ja että sinun lähimmän tulevaisuutesi sulkevat sisäänsä vankilan muurit? Etkö sinä häpeä seisoa edessäni valmiiksi tuomittuna rikollisena, etkö sinä häpeä ajatellessasi haudassa makaavaa äitiäsi, etkö sinä häpeä veljeäsi Kaarle, etkö häpeä omaa olemassaoloasi?

— Isä, minä kadun, pääsi Gunnar Stenin huulilta hiljaisesti kuin rukous.

Hän ei enää ajatellut, hänen päänsä oli turtana, ja sanat pääsivät hänen huuliltaan kuin pakosta. Hän tiesi, ettei hänen isänsä viha tuntenut ääriä eikä rajoja, vaistomaisesti ja kokemuksesta hän tajusi, että hänen ensi tehtävänsä oli saattaa isä suunnilleen, sitten keskustella ja pyytää anteeksi.

Tämäkö tästä nyt tulikin! Hän oli kuvitellut kaiken käyvän kuin operetin. Veli Kaarle oli tiennyt koko jutun, pudistanut päätään: "Jeekeli, jos ukko saa tietää..." Ensin vihaa, sitten hiljaista murisemista ja kuukauden kuluttua isä jo nauraa koko jutulle, — näin hän oli luullut käyvän.

Gunnar Sten koetti rauhoittaa itseään.

— Odotetaan, ehkäpä tässä tuuli vielä kääntyykin...

Kauppaneuvos Sten oli taas vaiti; oli kuin hän ei olisi kuullut poikansa sanoja. Hän mitteli taas huoneen lattiaa nurkasta nurkkaan, ja hänen kasvoillaan kuvastui katkeruus ja viha.

Tuollaisena Gunnar Sten ei ollut koskaan ennen nähnyt isäänsä. Hän oli raivonnut kuin meri, mutta sitten oli kaikki tyyntynyt ja laantunut, asia oli unohdettu.

— Väärentäjä, luihu, hiipivä väärentäjä, minun poikani!

Sanat hukkuivat hiljaisuuteen, isän oli vaikea pidättäytyä tunteenpurkauksesta — suuntaan tai toiseen. Gunnar Sten tunsi kylmät väreet selkäpiissään ja tahtomattaan hän vetäytyi ovea kohden.

— Seiso siinä, missä seisot!

Gunnar Stenissä meni taas kaikki hetkeksi sekaisin, hänen kurkkuunsa tuli ahdistava, tuskallinen tunne, ja häntä halutti heittäytyä pitkäkseen lattialle isänsä eteen. Mutta hän ei saanut itseään komennetuksi mihinkään, hän seisoi vain kuin naulittu ja tuijotti lattiaan.

Vihdoin isä astui työpöytänsä luo ja otti sikarin, — se oli pojasta hyvä merkki, merkki siitä, että järki taas oli vangittu. Hänessä heräsi toivo.

Viereisessä huoneessa löi seinäkello, pehmeästi ja kodikkaasti, kadulta kuului puhetta ja hälinää. Ah, kunpa tämä pian loppuisi.

— Isä, aloitti hän rohkeammin.

Kauppaneuvos sytytti sikarin katsahtamattakaan poikaansa; vähitellen hän näytti rauhoittuvan ja istuutui.

— Isä, minä...

Mutta isä ei vieläkään vastannut. Kauhulla poika huomasi, että hänen olentoonsa äkkiä, kädenkäänteessä, oli tullut äärettömästi väsähtyneisyyttä ja tuskaa.

— En todellakaan ymmärtänyt, että...

— Et ymmärtänyt! Tiedätkö, mitä tekisit, jos olisit minun poikani? Sinä sanoisit: "Minä kärsin rangaistukseni, sillä olen sen ansainnut."

— Määrää minulle rangaistus, isä, ja minä kärsin sen.

— Se ei ole enää minun määrättävissäni, sen määrää raastuvanoikeus. Sehän sinun pitäisi tietää, joka jo vuoden olet ollut lukevinasi juridiikkaa.

Gunnar Stenin koko olento oli lysähtää maahan. Noilla sanoilla oli kivenkova, todellinen tarkoituksensa; ne oli lausuttu rauhallisesti, sikaria polttaen. Kaikki tyhjä, peloitteleva uhkaileminen oli niistä kaukana.

— Isä, pääsi pojan huulilta kuin tuskanhuuto.

— Minä toivoin, että sinä aina pysyisit minun rankaisuvaltani piirissä, sanoi isä rauhallisesti. Mutta niin ei käynyt. Kuritta et ole kasvanut etkä huolenpidotta... Voi sinua, poika parka!

— Tekö minut ilmiantaisitte!

— Sinä olet itse ilmiantanut itsesi. Sinulla ei ole parempaa oikeutta kuin muillakaan tehdä väärennyksiä luottaen isäsi varallisuuteen. Nälistyneen, kurjan raukan voi toisinaan ymmärtää, sinua ei.

Huoneeseen tuli tuskallinen äänettömyys. Kauppaneuvos poltti sikariaan, silloin tällöin hänen kasvolihaksensa värähtivät, poika seisoi ovipielessä vaipuneena tylsään apatiaan.

— Kun pankista tuli ilmoitus, jatkoi kauppaneuvos hetken kuluttua, ilmoitin pääkonttoriin heti, etten tuntenut paperia. Silloin minulle ilmoitettiin, että sinä olit sen tuonut minun valtakirjallani, ja — tietysti ihmeteltiin, että meillä sellaisia papereita on...

— Ja te?

— Tiedät kai itse, että huomasin kyseessä olevan kaksinkertaisen väärennyksen... Me, joiden tuskin koskaan on tarvinnut edes käyttää sellaisia papereita, me, joilla on aina ollut yllin kyllin omaakin... Ja nyt — väärennys! Kaksinkertainen väärennys! Mikä taito, mikä helvetillinen taito! No, onpahan merkki siitä, että olet edes jotakin oppinut, ja toivoakseni jatko-opetus opettaa sinulle elämisen taidon.

— Aioin heti kertoa teille kaikki, mutta sillä hetkellä en uskaltanut kääntyä puoleenne...

— Aioit! Tuhlaat ensin minun rahani ja jatkat rikoksella. Sukumme ensimmäinen rikollinen on siis väärentäjä!

Kauppaneuvos Sten koetti edelleenkin polttaa sikariaan rauhallisesti, mutta hänen silmiinsä nousi kosteus, joka ei jäänyt pojalta huomaamatta.

— Minä en ole koskaan kysynyt, jatkoi isä matalammalla äänellä kuin äsken, — mihin sinä rahojani käytät. Tässäkään tapauksessa en tietysti olisi sinulta rahaa kieltänyt, mutta sinulla oli paha omatunto ja se johti väärennykseen, rikoksista kurjimpaan.

— Aioin lunastaa paperin ja kertoa...

— Lunastaa! Rikoshan oli tapahtunut, rikos, joka on isku vasten kasvoja minulle ja koko meidän suvullemme.

Gunnar Sten kokosi kaiken lujutensa ja rohkaisi itsensä viimeisen kerran.

— Eihän ole tarpeellista tehdä tästä julkista skandaalia. Antakaa minun mennä, ja minä teen kaikkeni sovittaakseni rikokseni... rikokseni...

Viimeinen sana tuntui pojasta oudon vastenmieliseltä, ja hänen täytyi sanoa se kahdesti.

— Olisiko oikein antaa sinun kulkea vapaana siksi, että olet minun poikani. Sinua rangaistaan, mutta rangaistus on sinulle kokemus, tosin kallis kokemus, mutta kokemus joka tapauksessa. Senjälkeen, Gunnar, olet taas minun poikani.

Poikaa rupesi äkkiä vilustamaan. Hän oli näkevinään kaikki ne vaiheet edessään, jotka hänen vielä oli läpikäytävä, lukevinaan selostukset sanomalehdissä, näkevinään itsensä raastuvan eteisessä, ja hän menetti taidon vastata.

Kauppaneuvos Sten oli polttanut sikarinsa loppuun, asetti pätjän tavallisella huolellisuudellaan tuhkakuppiin, napitti takkinsa ja nousi.

— Hyvästi, Gunnar, sanoi hän, ojentaen kätensä.

Poika tuijotti ilmeettömin katsein ojennettua kättä, tuijotti ja vaikeni.

— Sinä ymmärrät, että tämä johtuu yksinomaan rakkaudesta sinua kohtaan ja velvollisuudentunnosta yhteiskuntaa kohtaan...

— Saanko minä mennä?

— Et. Sinä jäät, toisin sanoen: sinut haetaan.

— Isä, huusi poika itkunsekaisella äänellä, älkää suotta tehkö asiaa suuremmaksi kuin se on, älkää viitsikö ruveta draamalliseksi ja näytellä Brutusta...

Kauppaneuvos Sten tuli kalpeaksi kuin palttina; hänen kätensä nousi lyödäkseen, mutta laskeutui taas.

— Hyvä Jumala! sopersi hän kauhistuneena. — *Noin* paatuneeksi en sinua luullut; sinä siis epäilet *minuakin*, isääsi! Tämäkö on ollut kaiken tulos. — Ei, Gunnar. Nyt hyvästi ja tule ihmiseksi! sanoi hän sitten rauhallisesti ja päättäväisesti ja katosi oven toiselle puolel, sulki sen.

Gunnar Sten seisoi yksin huoneessa, kauhistuneena kuin ukkosen lyömä, voimatta liikahtaa paikaltaan. Hän tunsu isänsä, viimeiset sanat eivät olleet leikkiä, häntä katseli kolkko todellisuus vasten kasvoja.

— Hän soittaa poliisille eteisen puhelimesta. Niin, sen hän tekee...
Herra Jumala sentään!

Äkkiä hänen järkensä alkoi toimia ja hän rupesi hakemaan ulospääsymahdollisuuksia. Molemmat ovet kestivät hänen ankarimmatkin ponnistuksensa, — ne eivät suotta olleet Stenin ovia. Ikkuna? Kadulla liikkui vielä ihmisiä, eikä hänellä ollut edes päällysvaatteita.

Katukäytävää kulki ohi kaksi poliisimiestä, ja Gunnar Stenistä tuntui, kuin sydän olisi lakannut lyömästä. Nyt ne tulevat — isän käskystä... No niin... sittenpä on loppu.

Mutta poliisimiehet kulkivat rauhallisesti ohi ja heidän puheensa kuului kumeana sorinana huoneeseen. Heidän välissään hän siis tulisi kulkemaan.

Kun hän taas alkoi ajatella asiaa, täytyi hän selittämättömällä raivolla. Näinkö häntä kohdeltiin, näin, kuin hän olisi koira! Eikö hän ollut kerjännyt anteeksi, rukoillut, ja se kauhea mies, joka oli hänen isänsä... Niinkuin mikäkin Brutus...

Hän hyökkäili ovia vastaan, teki taas hulluja suunnitelmia ikkunain suhteen, juoksi huoneessa edestakaisin, hengästy ja — väsy.

Viimein hänet valtasi syvä yhdentekeväisyydentunne. Hän istuutui sohvalle, sytytti savukkeen ja antoi ajatustensa kiertää. Hänet tultaisiin hakemaan, no niin... jos tultaisiin, siitä ei päässyt minnekään. Jos nyt oli ikävää, niin olihan ollut hauskaakin. Eikä häntä epäilemättä kohdeltaisi kuin rikollista, poliisit lähenisivät häntä kunnioituksella, vaikka olikin vanki. Väärentänyt isän nimen — toisin sanoen jäljentänyt sen verrattomalla taidolla, jonka takia isä hänet sitten ilmiantaa, jonka takia häntä katsellaan oikeuden porstuassa ja vankivaunun portailla. Eipä sekaantunut ketään syrjäistä asiaan, koko asia oli perheen keskeinen, lukuunottamatta muuatta raukkaa, joka oli paperin hyväksynyt. Juttu tulisi olemaan mielenkiintoinen, siitä ei puuttuisi romantiikkaa, siitä puhuttaisiin.

Miksi hän oikeastaan oli väärentänyt? Kun hän tarkemmin asiaa ajatteli, olisi hän voinut saada rahaa väärentämättäkin ja saada helposti. Vaikka omalla nimellään. Mutta se kohmeloinen aamuhetki ja hiipivä pelko ja epätoivo... Niin, sehän oli jo tapahtunut, sille ei enää voinut mitään.

Hänen hermonsa olivat lopen väsyneet, päivällä oli hän katkeruudessaan itkenyt, ja hänen silmiään

kirveli. Hän tunsu voittamattoman väsymyksen ja rauhallisuudentunteen valtaavan itsensä ja raukeana hän heittäytyi nahkasohvalle. Oneihin mielikuviin sekaantui vielä kaukainen toivo siitä, ettei uhkauksesta tulisikaan mitään, mutta se toivo oli kovin kaukainen ja häipyi tyhjyyteen.

Kello löi taas viereisessä huoneessa pehmeästi ja kodikkaasti niinkuin ennen lapsuuden päivinä. Hän kuuli sen lyönnit kuin jostakin hyvin kaukaa, ja ne sattuivat enemmän hänen sieluunsa kuin kuuloaistimiin, mutta hän oli jo puolihorroksissa.

Joku lykkäsi häntä hiljaa kylkeen, hän hypähti pystyyn ja oli taas keskellä kylmää todellisuutta. Ruumiillisestikin häntä paleli ja turrutti. Joko ne nyt tulivat?

Hänen edessään seisoi Petterson, kauppaneuvos Stenin uskottu palvelija, jo isoisän aikuinen, Pettersson, jonka äänikin jo oli kuluneen inisevä ja jonka kädet vapisivat pelkästä uskollisuudesta ja velvollisuudentunnosta. Nyt vanhus oli hämmentyneen näköinen, ja hänen loisteettomat ja haaleat silmänsä katselivat lattiaa, kun hän ojensi Gunnar Stenille ison, valkoisen kirjeen.

— Lukekaa tämä, nuori herra, sanoi hän kuluneella, särähtäneellä äänellään, — niin kauppaneuvos käski, ja menkää sitten.

Koneellisesti nuori mies avasi kirjeen ja luki:

'Rakas poikani.

Isänrakkauteni voitti velvollisuudentunnon, ja senvuoksi annan Sinulle vielä tilaisuuden koettaa, vaikk'en tiedä, teenkö siinä oikein vaiko väärin ja vaikk'en saata sanoa, onko siitä Sinulle hyötyä vai vahinkoa. Mutta Sinun on heti poistuttava entisen kotisi katon alta, sillä et ole kelvollinen sen alla oleskelemaan. Tämän mukana seuraavasta pankkiosoituksesta näet, etten aja Sinua köyhyyteen ja kurjuuteen taistelemaan, kuten ehkä terveellisintä olisi. Käy ulos avaraan maailmaan, pidä Jumala silmäisi edessä ja kun omassatunnossasi tiedät olevasi kelvollinen, niin tervetuloa takaisin. Ennen en voi Sinua nähdä. Rukoile ja tee työtä!

Heikko isäsi
Carl Fredrik Sten.'

Gunnar Sten selvitti kurkkuaan, johon itku tahtoi väkisin pyrkiä, ja hitaasti hän asetti paperit entisiin laskoksiinsa ja pisti ne povitaskuunsa.

— Eikö isä käskenyt mitään muuta? kysyi hän.

Vanha palvelija rykäisi vaikeasti annettavan vastauksen vuoksi.

— Ei, paitsi että kauppaneuvos sanoi, että nuoren herran olisi heti lähdettävä.

— Näin!

— Niin kai kauppaneuvos tarkoitti.

Pettersson katseli kiinteästi lattiaa, koko kohtaaminen oli hänestä tuskallinen ja pitkittyi suotta. Nuoren herran päällystakki oli hänen käsivarrellaan, ja hän alkoi tehdä vaikeinta velvollisuuttaan, auttaa sitä ylle hitaasti ja huolellisesti.

Gunnar Sten loi vielä viimeisen katseen huoneeseen ja seurasi sitten Petterssonia, joka aukoi hänelle ovia.

— Hyvästi, Pettersson!

— Hyvästi, nuori herra, vastasi vanhus liikutetulla, entistäkin särkyneemmällä äänellä, josta Gunnar huomasi, että hänellä oli ellei tietoa, niin ainakin aavistus jutusta, — hyvästi ja... tervetuloa takaisin.

Ovi avautui ja sulkeutui, avainta väännettiin reiässä, kylmä ilma lehahti menijää kasvoihin, ja jalan alla narskahti tuore lumi pakkasilmassa.

Oli yö, ja Gunnar Sten havaitsi seisovansa autiolla, öisellä kadulla yksin, aivan yksin.

Gunnar Sten istui ravintolassa ja ajatteli erästä mielikuvaa, joka lapsuudesta asti oli häneen lähtemättömästi syöpynyt.

Lapsuudessaan oli hän kuullut puhuttavan maailmanrannasta. Hän oli sen silloin kuvitellut teräksensinertäväksi, kalseaksi, autioksi rannaksi, jolla lakkaamatta kävi viiltävä viima ja jonne ei kukaan halunnut, mutta jolla siitä huolimatta oli oma erikoinen viehätöksensä. Hän oli kuullut puhuttavan maailmanrannan "opettamista" ihmisistä, ja kun hän nyt ravintolan ikkunasta katseli kylmää, harmahtavaa marraskuun taivasta, tuntui hänestä kuin hän nyt itse olisi joutunut maailmanrannalle ajelehtimaan.

Hän tunsi edelleenkin olevansa yksin, aivan yksin, eikä hän voinut päästä siitä tunnelmasta, että kaikki ihmiset katselivat häntä. Täällä hän nyt istui armosta, sen sijaan että hänen oikea paikkansa olisi eräs toinen, josta näköala oli verrattain rajoitettu.

Gunnar Sten naurahti itsekseen kylmästi ja katkerasti: Näytelmän ensimmäinen osa oli näytelty loppuun eikä siltä ollut puuttunut vissiä draamallisuutta, toinen oli alkamassa.

Hän tunsi itsensä oneaksi ja tyhjäksi, mutta jonkunlaista tyytyväisyydentunnetta, jota hän visusti koetti itseltäänkin salata, ei hän voinut olla tuntematta. Oman itsensä rajaton herra! Sai tehdä mitä tahtoi, mennä ja tulla minne ja koska tahtoi, tekemättä tiliä kenellekään.

"Rukoile ja tee työtä!"

No niin, miksipäs ei, kunhan tässä ennättää ottaa työn eteensä. Paljoa vähemmällä hän olisi uskonut, ei häntä silti olisi tarvinnut ajaa pois kotoa kuin mitään... Olihan hän tehnyt hiukan tyhmästi ja ajattele mattomasti, mutta että hänestä siitä huolimatta voi tulla ihminen niinkuin kenestä muusta tahansa, siitä hän oli varma.

Ihmiset ravintolan isossa salissa vaihtuivat, kukaan ei itse asiassa kiinnittänyt häneen vähintäkään huomiota, tulivat ja menivät vain niinkuin aina ennenkin.

Gunnar Sten tilasi eteensä viiniä ja koetti karkaista luontoansa, saada ajatuksiinsa jonkunlaisen ylimielisen maailmanmiessävyn.

Eihän tässä oikeastaan niin erikoisia ollutkaan tapahtunut. Sellaista voi tapahtua kenelle tahansa, niin todellakin, kenelle tahansa, vaikka isä oli pannut toimeen draaman, jossa itse esiintyi Brutuksena. Eikähän hän oikeastaan ollut tuuliajolla, hän tuli kyllä toimeen vuosikausia, vaikk'ei panisi tikkua ristiin. Vuosikausia! Sillä ajalla ennättää tehdä itsestään vaikka mitä, sitäkin, mitä isä tahtoo.

Ja vähitellen meni häneen suuri varmuudentunne, niinkuin usein menee ihmisiin, joilla on runsaasti rahaa käytettävänä. Hän melkein innostui ajattellessaan, mitä kaikkea hän rahoillaan saisi nähdä, nauttia ja kokea, eikä hän enää voinut olla itsetietoisesti olematta tyytyväinen siihen, että oli käynyt niinkuin oli käynyt.

Sitä ei kuitenkaan kestänyt kauan aikaa. Orkesterin ensimmäisten sävelten mukana haihtui hänen miehekkyytensä kauas, ja hän tunsi, että jos hän nyt olisi lapsi ja hänellä olisi äiti, niin hän menisi hänen luokseen, painaisi päänsä hänen syliinsä ja itkisi. Hän tuli hempeämieliseksi ja haaveelliseksi ja hän tahtoi, että hänellä olisi joku, jolle voisi uskoa itsensä.

Hän aikoi juuri maksaa, nousta ja lähteä minne, sitä hän ei ollut ajatellut — kun häntä lyötiin olkapäähän.

— Hei! Sinäkö siinä?

Gunnar Sten vavahti, mutta nähdessään lyöjän hän rauhoittui.

— Minähän tässä, vastasi hän yksinkertaisesti ja kartellen.

— No sinä olet tullut takaisin?

— Olen — niinkuin näet.

— Ja juttu meni hyvin... haukuttiin vähän ja...

Gunnar Sten ei heti vastannut. Tulokas oli Erkki Nurmelainen, vanhempi ylioppilastoveri kotikaupungista, sama, jonka kanssa hän oli tehnyt sen teon, jonka seuraukset nyt astuivat hänen eteensä. Häntä samalla kertaa suututti ja hävetti ja hänestä tuntui, ettei hän olisi suuriakaan välittänyt, vaikk'ei koskaan olisi nähnyt Nurmelaisen väsähtäneitä, mutta siitä huolimatta mielenkiintoisia kasvoja.

— Sellainen on maailman meno, arveli Nurmelainen välittämättä toisen äännettömyydestä ja

kolistellen tuolia istuutui häntä vastapäätä. — Tilaanko punssia, mitä?

— Älä huoli. En ole syönytäkään ja aioin juuri muutenkin tästä lähteä.

— Turhuuksia! Minne sinulla olisi kiire pyhäpäivänä?... Neiti! Kaksi kahvia ja puolikas punssia...

Äkkiä Nurmelainen terästi katsettaan, ja hörästi korviaan.

— Laitasi ei ole vallan oikein, sanoi hän. Olet istunut täällä ja juonut — yksin. Sitä minä, kokeneena miehenä, en pidä hyvänä merkinä, vaikka sen erinäisissä tilanteissa saatan ymmärtää. Sano totuus: ukko julmistui?

— Niin teki. Ja eiköhän se ollut vallan luonnollistakin!

— Mmm. Kuinka sen ottaa... Sinä tietysti sanoit, että *minä* sen nimen kirjoitin?

Gunnar Stenistä tuntui kysymys liian äkilliseltä ja raa'alta, ja hän punastui.

— En sitä edes muistanutkaan, vastasi hän kotvan kuluttua ja terävöitti äänensä jatkaessaan: — Olinhan sitäpaitsi itse paikalla väärennyksen tapahtuessa.

— St... st — hiljaa, poikaseni, hyssytti Nurmelainen luoden katseen ympärilleen. Saattavat ihmiset pian kuulla... Kiitos, neiti! Ehkä tuotte samalla kertaa toisen puolikkaan lisää, ettei meidän tarvitse niin usein vaivata. Minusta näyttää, että tästä sukeutuu pitkä ja mielenkiintoinen keskustelu.

Tarjoilijatar, joka oli tuonut tilatut tavarat pöydälle, naurahti ja kiiruhti tiehensä.

— Vai niin, vai sillä tapaa, sanoi Nurmelainen neidin mentyä miettivästi. — No miten asia oikein päättyi?

Gunnar Stenistä tuntui koko keskustelu vaikealta ja tuskalliselta ja hän tahtoi puhua niin vähän kuin mahdollista. Vastaukseksi hän veti povitaskustaan isänsä lähettämän kirjelijun ja ojensi sen Nurmelaiselle.

— Lue!

Nurmelaisen kasvot kirkastuivat, kun hän oli lukenut kirjeen.

— Kiitä Luojaasi, mies, että olet niin hienon miehen poika, sanoi hän melkein iloisesti, ojentaessaan kirjeen takaisin. — Ja nyt ukon malja!

Gunnar Sten tuskin kosketti lasiaan.

— Sinä näyt tuskin käsittävän, mitä tämä minulle merkitsee, virkahti hän alakuloisesti.

— Ettenkö käsitä? Käsitän, ja käsitän vallan suurenmoisesta. Sinusta on tullut oman onnesi seppä. Sitä se merkitsee, eikä mitään muuta.

— Hmm...

— Saat tehdä itsestäsi mitä tahdot ja millä tavalla tahdot. Sinä olet Sten etkä voi muuksi muuttua. Katsoppas: vanhemmat koettavat aina tehdä lapsistaan jotakin parempaa kuin mitä he itse ovat. Rikas panee rahansa ja taitonsa liikkeelle sitä varten, köyhä raataa yötä päivää saadakseen lapsensa opin tielle ja herraksi...

— Tuon kaiken minä tiedän.

— Tiedät tai et, minä puhun loppuun. Tulos riippuu sangen useassa tapauksessa, etten sanoisi melkein kaikissa tapauksissa, kasvatettavista itsestään. Toiset, kuten minä, eivät voi sulattaa uutta herra-asemaansa, he veltostuvat ja tuhlaavat toisten rahoja, kuvitellen jotakin olevansa, toisilla on innokas pyrkimys eteenpäin ja ylöspäin ja heistä tulee jotakin, vaikk'eivät useimmissa tapauksissa voikaan peittää yksinkertaista lähtöään, kolmannet taas, kuten sinä ja teikäläiset, ovat etuoikeutetussa asemassa: heidät huomataan ja he ovat jotakin, vaikk'eivät olisi tehneet mitään, ja jos he jotakin saavat aikaan, herättää se joko suurta huomiota tai pidetään sitä aivan heidän arvonsa mukaisena, — missään tapauksessa he eivät joudu deekikselle, kuten sanotaan...

Gunnar Sten keskeytti Nurmelaisen vuolaan sanatulvan.

— Tunnen jo filosofiasi ennestään, sanoi hän kuivahkosti, — niin, etten huomaa sinulla olevan mitään syytä jatkaa...

— No, jättäkäämme se sitten. Joka tapauksessa te olette hienoa väkeä, jota minä hennosta lapsuudestani asti olen katsellut kunnioituksella. Kun minä repaleisena poikasena olin varastamassa viinimarjoja kaupunkipuutarhastanne, kohtasi minut itse isäsi ja antoi minulle tukevalla kepillään, steniläisellä perinpohjaisuudella sellaisen selkäsaunan, että se kuuluu lapsuuteni ylpeimpien muistojen joukkoon. Rustoutuman voit vieläkin nähdä jalassani, jos haluat. Taisin vähän kiljuakin, koska ihmisiä kokoontui säleaidan taakse, mutta lähtivät heti tiehensä, nähdessään, että oli kysymys korkeimmasta oikeudesta. — No hyvä, selkäsauna ei tullut ansiotta, ja puolustukseksi minun on esitettävä ainoastaan, että minua vaivasi nälkä, joka, niinkuin ymmärrät, johtuu ruuan puutteesta. Yllämainitun selkäsaunan välittömät seuraukset kestivät puolisen vuotta, ja siitä asti olen karttanut viinimarjapensaita ja pitänyt itseäni vähän parempana muita vertaisiani. Juokaamme ukon malja, hän on hieno ukko, ja minä sain suuren korvauksen selkäsaunasta. Hänen maljansa!

Gunnar Sten kuunteli toverinsa kertomusta vaihtelevin ilmein ja käsi vapisi, kun hän vei lasinsa huulilleen.

— Vai on isä... sammalsi hän hämmästyneenä, — vai on isä todellakin — pieksänyt sinua! Kun et ole aikaisemmin sanonut.

— Ei ole tullut puheeksi, tokaisi Nurmelainen yksinkertaisesti. — Köyhällä pirulla on niin paljon kokemuksia, ettei hän ennätä tehdä kaikista numeroa. Isäsi on kaikesta päättäen ainakin rehellinen soveltuaessaan periaatteitaan kaikkiin ihmisiin. Juon kolmannen kerran hänen maljansa. Mutta ajatteleppa, että minun isäni olisi höyhentänyt sinut... Vakuutan, että siitä olisi noussut eri konsertti.

Gunnar Sten myönsi tämän itsekseen ja samalla hän vaistomaisesti iloitsi siitä, että Nurmelainen kaikista kokeneisuudesta huolimatta oli hänestä jäljessä ainakin jossakin suhteessa ja että hänellä oli mahdollisuuksia, joita toisella ei ollut.

Hän alkoi uudelleen miettiä kohtaloansa, mutta ajatukset eivät enää tuntuneet niin pelottavilta ja synkiltä kuin ennen. Tulkoon mitä tulleeakaan, hän käy sitä vastaan pää pystyssä, onhan hän oman itsensä herra ja ovathan hänellä tulevaisuuden avaimet käsissään.

— Tie onneen käy kokemusten ja kärsimysten kautta, sanoi Nurmelainen.

Niin kai, niin kai se teki. Otettakoon ne sitten vastaan sellaisina kuin tulevat, niin toiset kuin toisetkin.

Ja lasit täyttyivät ja tyhjenivät, soittoa säesti puhe ja nauru, silmät loistivat ja suut hymyilivät, ja ravintolahuoneen ilma oli täynnä tupakansavua ja tuoksuja.

— Lähtään pois, ehdotti Nurmelainen.

— Lähdetään, toisti Gunnar Sten.

Hän tunsi toimintahalua ja elämänintoa, jollaista hän ei ennen ollut tuntenut. Kun hän kiiruhti kiimaiselle, öiselle suurkaupungin kadulle, tunsi hän syöksyvänsä johonkin tuntemattomaan, houkuttelevaan ja lumoavaan, jolle hän ei voinut keksiä nimeä, mutta joka, sen hän tunsi, tulisi antamaan paljon ja vaatimaan paljon.

Mutta kun Nurmelainen ryhtyi puheluun kahden halvalta hajuvedeltä tuoksuvan naisen kanssa, meni häneen uudelleen syvä onttouden tunne, hän tunsi itsensä orvoksi ja yksinäiseksi ja hän olisi kernaasti tahtonut itkeä häpeäänsä.

Nurmelainen vihelsi ajurin.

— Tule, sanoi hän Gunnar Stenille, — tämä on oleellinen osa elämää.

— Häpeä! pääsi Gunnar Steniltä väkinäisesti, ja hän lähti kiireesti hoipertelemaan pois päin, kuullen naisten nauravan ja nähden Nurmelaisen hämmästyneet kasvot lyhdynvalossa.

— Kiusaus... numero yksi... voitettu, jokelsi hän horjahtaen seinää vasten. — Minäkö... tässä... minä, Gunnar Sten... heti ensimmäisen vastaantulevan porton kimppuun... Saakeli vie!

Kuin usvan läpi oli hän näkevinään Elsa Almin vaaleat, kauniit kasvot, ja samalla hän tunsi olonsa turvalliseksi ja onnelliseksi. Juopuneen päättäväisyydellä hän alkoi kulkea hänen asuntoaan kohti ja käveli kauan aikaa edestakaisin pimeiden ikkunoiden alla.

— Sinun täytyy sittenkin rakastaa minua, kurjaa raukkaa, ajatteli hän tietämättään mitä ajatteli, — ja huomenna tulen luoksesi, sillä minä olen yksin, mutta sinun silmäsi ovat niin lämpimät ja kätesi niin pehmeä...

III.

Elsa Almilla oli kullankeltainen tukka ja merensiniset silmät, hänen pehmeässä äänessään oli yhtä lempeä sointu kuin hänen käyntinsä oli hiljainen, mutta varma, ja Gunnar Sten ajatteli häntä kauniisti ja haaveellisesti. Hän oli jo koulupoikana uskaltanut suudella hänen kättään puistossa, ja siitä alkaen oli Elsa Alm ollut hänen elämässään jonkunlainen kaukainen tekijä, johon hänen työnsä ja suunnitelmansa melkein tiedottomasti tähtäsivät.

Nyt, kun hän oli orpo ja yksinäinen, astui tyttö hänen tajunnassaan ikäänkuin askeleen häntä lähemmäksi, ja hän tunsi, että Elsa Alm oli ainoa, joka voisi häntä auttaa hänen yksinäisyydessään.

Hän oli sairas, hänen päättään pakotti ja hänestä tuntui, että joku häntä vainosi, joku, joka oli tuottava hänelle pelkkää pahaa, mutta tämän kaiken takana häämötti Elsa Almin vaalea, viehkeä kuva, ja nuorukainen ajatteli häntä itsepintaisesti, mutta ilman kiihkoa.

"Minä menen hänen luokseen, hänen silmiinsä nousevat kyyneleet, ja hän nuhtelee minua, hän katselee poispäin, mutta minä suutelen hänen kättään ja hän laskee kätensä minun pääläelleni ja puhelee hellästi ja luottavaisesti. Minä olen niin surkea, minä en voi muuta kuin itkeä, mutta sitten minä aloitan kaikki uudestaan... Ah, Elsa Alm, pidäthän sinä minusta edes vähäsen, katso: minä en tahdo mitään muuta..."

Hän nousi kiiruusti vuoteeltaan, pukeutui ja huomasi, että aamu oli liian varhainen. Mutta hän riensi ulos ja harhaili pitkin katuja, tämä ainoa ajatus mielessä. Ja mitä kauemmin hän kuljeskeli, sitä suuremmaksi paisui hänen kiihkonsa ja levottomuutensa. Silmänräpäyksen hän ajatteli poiketa matkan varrelle osuvaan kapakkaan, mutta kulki kuitenkin päättäväisesti ohi.

Hän ei itsekään huomannut, miten oli tullut tutulle ovelle, jonka ovikelloa hän painoi. Hän empi itsekin, ennenkuin pyrki sisälle, hänestä tuntui, kuin lasioven takana asuisi hänen kohtalonsa ja että hänen olisi parasta kiiruusti mennä tiehensä ja palata vasta vuosien kuluttua, mutta hän painoi kuitenkin, ja jäi odottamaan, jokainen hermo turruksissa. Jossakin kaukana kuului tornikello lyövän kymmentä.

— Sinä tulit... minä arvasin, että tulisit...

Sanat kuolivat Gunnar Stenin huulille ja hän tunsi itsensä omituisen kivettyneeksi ja jäykäksi. Vielä puoli minuuttia sitten oli hän tuntenut voittamattoman halun puhjeta kyyneliin, kertoa suunnitelmistaan, joita ei hänellä oikeastaan vielä ollutkaan, ehdottaa jotakin, — niin hän olisi ollut valmis mihin tahansa.

— Sinä tulit... minä arvasin, että tulisit...

Sanat lausuttiin pehmeästi ja hiljaisesti, mutta soinnuttomasti, värekään ei tytön kasvoissa muuttunut ja Gunnar Sten saattoi niillä erottaa puuterihiutaleet päivänvaloa vasten. Tytön katse ei kohdannut hänen avutonta katsettaan, se tähtäsi jalkoihin, siirtyi sitten käsiin ja kultaisiin kellonperiin, kunnes se viimein huomaamattomasti päätyi katselemaan vastapäätä olevan talon ikkunoita. Silmäterät olivat supistuneet, ne eivät olleet suuret ja säteilevät kuin tavallisesti, ja nuorukainen oivalsi, että tyttö jo tiesi kaikki.

— Tulin tänne puhuakseni sinun kanssasi, aloitti hän jäykästi ja koneellisesti sisäisen vilun värisyttäessä hänen jokaista jäsentään.

— En ymmärrä, mitä se hyödyttäisi, vastasi tyttö verkalleen, katseen yhä viipyessä muualla, — tehtyähän ei kuitenkaan saa tekemättömäksi...

— Niin... mutta siitä ei tule mitään seurauksia... isä sanoi, että saan yksin alkaa uudelleen, puhkesi nuorukainen puhumaan hätäisesti ja samalla innolla, jolla hukkuva tarttuu oljenkorteen, ja kaivoi povestaan esille isänsä kohtalokkaan kirjeen.

— Tiedän, vastasi tyttö välinpitämättömästi vilkaisuun paperia.

— Sinä olet saanut paljon rahaa...

— Joko sinäkin kaiken tiedät.

— Kyllä. Sellaiset asiat leviävät... Toisin sanoen: ystävät levittävät. Minulle sen kertoi Margit Malm, jolle joku kotikaupungistasi oli soittanut.

Nyt tyttö katsahti häntä ohimenevästi silmiin, ja nuorukainen tunsi punastuvansa, vaikka

aiheettomasti. Tyttö oli lausunut Margit Malmin nimen erikoisella äänenpainolla, ja Gunnar Stenin täytyi hymähtää ajatellessaan omapäistä, kaunista liehakkoa, jolle hän oli osoittanut erinäisiä kohteliaisuuksia ja jonka kanssa hän toisinaan oli kuljeskellut kaupungilla, koska aika hänen seurassaan kului erinomaisesti. Tässä hän myöskin luuli keksineensä pohjimmaisena syyn Elsan tylyyteen, ja hänen mielensä kävi hiukan virkeämmäksi.

Tunnelma pysyi kuitenkin samanlaisena, eikä hän tiennyt, mitä olisi sanonut.

— Mitä varten sinä oikeastaan tulit? kysyi tyttö pitkän äänettömyyden jälkeen.

— Pitäisihän sinun se tietää...

Tyttö kohotti kulmiaan ja katsahti häneen pitkään ja tutkivasti.

— Tulin kertomaan sinulle... ja pyytämään anteeksi...

— Mitä minun anteeksiantoni sinua hyödyttäisi?

— Hyödyttää?

Nuorukainen toisti sanan puoliääneen, ja hänen sisässään kuohahti, mutta pian hän tuli taas ennalleen ja katseli tyttöä samalla hiljaisella ihailulla kuin ennenkin.

— Tulin tänne vain sen vuoksi, että pidän sinusta niin paljon, lausui hän sitten hiljaisesti, — ja siksi, että minä juuri nyt tahtoisin tietää, välitkö minusta enää?

Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin Gunnar Sten teki rakkaudentunnustusta, ja hänen sydämensä sykki kiivaasti; tämä oli myöskin ensimmäinen kerta, jolloin tyttö ilman epäilyksiä tuli vakuutetuksi nuorukaisen vilpittömästä tunteesta, eikä hän voinut estää huuliaan vavahtamasta ja kasvojaan punastumasta. Hän aikoi vastata, mutta vaikenä kuitenkin ja loi taas pitkän, mykän katseen nuorukaiseen.

— Minä toivoisin, että edes vähän pitäisit minusta, jatkoi nuorukainen, kun ei vastausta kuulunut ja näytti olevan valmis puhkeamaan kyyneliin. — Tämä kaikki olisi helpompaa, kun tietäisi, että sinä ajattelet myötätunnolla...

— Säälän sinua suuresti, sanoi tyttö.

Gunnar Stenissä kuohahti toisen kerran, tällä kertaa äskeitä voimakkaammin; hänen silmissään leimahti, ja hänen täytyi pusertaa huulensa yhteen. Mutta hän rakasti tyttöä suuresti lapsellisella, luottavaisella rakkaudella ja vaikenä. Hän ei tahtonut sanoa pahaa sanaa.

Tyttö katseli taas ikkunasta ulos ja repeli ajatuksissaan paperipalasia pöydälle. Gunnar Stenin valtasi sellainen tunne, kuin hän olisi tukehtumisillaan; hänen sydäntään ahdisti ja silmiin nousivat petolliset vedet.

— Tämäkö on kaikki, mitä sinulla on sanottavana? sopersi hän.

— En voi muuta kuin sääliä sinua, tuli hiljaa ja yksinkertaisesti.

Nyt kuohahdus tapahtui kolmannen kerran. Hän ponnisteli tarmokkaasti vastaan, voidakseen lähteä rauhallisesti ja arvokkaasti, mutta suuttumus oli ylivoimainen.

— Minä en tarvitse sääliäsi, huudahti hän. Sen voit säästää toisille, jotka sitä paremmin tarvitsevat.

— Muutakaan en voi sinulle antaa...

— Sano siis suoraan, etten merkitse sinulle mitään...

— Minun on vaikea sitä sanoa. Sinä olet menetellyt niin huonosti...

— Toisin sanoen: et sinäkään voi antaa anteeksi etkä uskoa minusta mitään hyvää?

— Tulevaisuus saa näyttää, mitä sinusta tulee.

— Sinäkin siis jätät minut yksin, huudahti nuorukainen masentuneena ja tuntien joka jäsenen värisevän meni hän ovea kohden.

— Oikea mies raivaa itselleen kyllä tien, sanoi tyttö. — En voi seurata joka askeltasi...

— Anna olla jo, minä ymmärrän vähemmästäkin.

Ovella hän vielä kääntyi ja loi tyttöön pitkän katseen. Olisi tarvittu vain yksi hyvä sana, ja hän olisi vaipunut kyynelin lattialle, kiitollisena siitä, että hänellä edes jotakin oli jäljellä.

— Hyvästi, Elsa, ja kiitos kaikesta. Minä en tule takaisin.

— Hyvästi, Gunnar. Toivotan sinulle kaikkea hyvää.

Viimeiset sanat eivät tehneet mitään vaikutusta ulosorientävään. Sydämessä viilsii todellinen tuska; muuten hän oli kokonaan turtana. Hän ei huomannut vastaantulevia tuttavita, vaan katseli heitä lasittunein, ilmeettömin silmin; kaikki tuntui hänestä yhdentekevälle.

Sillä hetkellä sai hänen lapsuususkonsa kuoliniskun.

Kotvan harhailtuaan kaduilla hän ohjasi kulkunsa suoraan kapakkaan.

IV.

— Viinuri, täyttäkää lasit. Täyttäisimme itse, mutta emme jaksa, emme todellakaan jaksa. Mutta juoda maljat pohjaan, sen me jaksamme...

Erkki Nurmelainen oli noussut pöydälle ja antoi merkin, että hän aikoi pitää puheen.

— Silentium!

— Hyvät herrat! aloitti Nurmelainen. Minulla ei ole monta sanaa sanottavana, ja nekin, mitä olen aikonut sanoa, voin supistaa yhteen ainoaan lauseeseen: jo sen takia, että olet Sten, pidä pääsi pystyssä.

— Hyvä! huudettiin joukolla.

Gunnar Sten nousi, teki lyhyen kumarruksen, ja vaipui takaisin sohvalle.

— Ei kannata surra, kuiskasi Einar Malm hänen vieressään. — 'Mister du en, stå dig tusende åter...'

— Hän oli niin hyvä ja niin kaunis, sopersi Gunnar Sten puoliääneen, tuijottaen tylsästi eteensä. — Minä rakastin häntä niin paljon, eikä kukaan voi häntä korvata...

— Mutta tämänhän on kunnianloukkaus koko naissukua kohtaan, kivahti Einar Malm tolkuttomasti juovuksissa, ja etupäässä minun omaa sisartani kohtaan.

Nurmelainen iski Malmille silmää.

— Oikein! näytti tuo silmänisku sanovan.

— Mitä sinä höpiset? kysyi Gunnar Sten nostaen katseensa maasta.

— Pidä korvasi auki ja kuuntele, äläkä sure menneenvuotista lunta, tolkutti Einar Malm. Sanoin, että hän itkee silmänsä piloille, ja se on vahinko, sillä asiantuntijat vakuuttavat, etteivät ne suinkaan ole rumat...

— Ihanalla asteella sinä, jonka katse vielä viipyy silmissä, tokaisi Nurmelainen pöydän toiselta puolen. — Minä en vuoteen enää ole uskaltanut nostaa katsettani niin korkealle...

Gunnar Sten oli kuin unesta herännyt. Hän nousi seisomaan ja löi nyrkkinsä pöytään.

— Älä häpäise häntä tässä seurassa, huudahti hän ja viskasi lasinsa kohden Nurmelaisen kasvoja, mutta osui seinään.

— Mitä! Häpäiseekö hän sisartani, kivahti puolestaan Einar Malm nousten hänkin pystyyn. Tuommoinen vain, tuommoinen Nurmelainen.

— Resonneeratkaa rauhallisesti, pojat, sanoi Nurmelainen tynesti. — Mikäs minussa on vikana? Jos olen epämääräistä lähtöä, olen kai silti tässä seurassa yhtä hyvä kuin joku toinenkin...

— Sinäkin voisit tarkemmin punnita sanasi, virkahti Gunnar Sten Einar Malmille.

— Totta kyllä, mutta minä puhuin pelkkää totuutta.

Gunnar Sten vaipui mietteisiin, sen verran, kuin hän tässä tilassa ollen voi mietteisiin vaipua.

Kotona kävi tietysti kaikki kuiskailen, ja kaupunkilaiset loivat ohikulkiessaan kysyviä silmäyksiä Stenien taloon. Niin, — sehän oli luonnollista. Isä oli vanhentunut, hänen hiuksensa harmenivat, ja hän kulki synkkänä ja äänettömänä. Hänen luokseen enemmän kuin kotiinkaan ei Gunnar Stenillä ollut asiaa.

Ajatus piinasi häntä, mutta kun se lensi Elsa Almiin, tunki hän sydämessään pitkän, pistävän viillon. "Mitä se hyödyttää?" "En voi muuta kuin sääliä." Herra Jumala, mihin hän oli ryhtyvä, minne hän oli joutuva? Oliko hän todellakin niin kurja! Elsa Alm, jota hän oli ajatellut kuin korkeampaa olentoa — eikä hänelläkään ollut muuta sanottavaa!

Hän oli juovuksissa, hän tunki sen, mutta hän nousee tästä paikasta ja juoksee hänen luokseen, vielä kerran, toistamiseen. Hän heittäytyy polvilleen tytön eteen: "Sinä et saa, sinä et voi, katso kuinka minä rakastan sinua. Armahda edes minua, etten minä hukkaan joutuisi." Mutta samalla hänen mieleensä tuli tytön ilmeeton katse ja värähtämättömät kasvat, ja oli kuin kylmää jäätä olisi laskettu hänen rinnalleen.

— Se peli on menetetty, ajatteli hän, koettaen olla järkevä.

Jossakin kaukana pauhasi orkesteri, ilma oli täynnä tupakansavua ja humua, tuossa iloitsivat toverit. Tämäkö nyt sitten oli sitä elämää? Vai oliko tämä vain alkusoittoa sille, joka tuleman piti.

Joku kertoi jotakin juttua. Se oli surullinen juttu, mutta Gunnar Sten kuuli vain Einar Malmin puolittain pilapäisen huokaisun:

— Voi, äiti, jos tietäisit, niin ainoan hameesi möisit ja pois hakisit.

Koko joukko purskahti nauruun, mutta Gunnar Stenin silmiin nousivat kyneleet. Ah, ollapa nyt äiti! Äiti, joka ajatteli myötätunnolla, joka rakastaisi ja joka ei koskaan jättäisi.

Elsa Alm! Niin. Se oli siis lopussa. Lyhyesti ja yksinkertaisesti. Paras, kun koettaa olla ajattelematta.

Hän lykkäsi kylkeen Einar Malmia, joka katseli kattoa ilmeettömin, kiiltävin silmin.

— Puhuitko sinä totta äsken? kysyi hän.

— Kautta kunniani, vastasi Malm välinpitämättömästi.

Gunnar Sten tunki voittamatonta halua saada osakseen hellyyttä ja hyvyttä, sellaista hiljaista, rauhoittavaa ja lämmittävää. Sama se keneltä.

— Minä menen hänen luokseen, sanoi hän.

— Mene, vastasi Einar Malm.

— Mistä löydän hänet?

— Kysy ensimmäiseltä vastaantulijalta. Hän tietää sen yhtä hyvin kuin sinä.

— Voisinko ehkä mennä kotiin?

— Sen sinä voit arvostella paremmin kuin minä.

— Minä menen sitten.

— Mene, mutta älä saarnaa siinä.

Einar Malmin ääni hukkuu soittoon ja taukoamattomaan huminaan, ja Gunnar Sten poistui huomaamattomasti.

Margit Malmilla oli säihkyvät silmät, alati hymyilevät huulet ja keinuva vartalo, ja hän otti Gunnar Stenin vastaan purskahtaen nauruun.

— No, tuhlaajapoika, onko nyt mielesi hyvä?

Ei, sitä se ei ollut. Näkihän sen. *Sitäpaitsi* hän oli saanut rukkaset, absoluuttiset rukkaset.

— Niin. Niin tulisi käymään. Minä tiesin sen, sanoi tyttö.

— Sinä olet kertonut hänelle tämän surullisen jutun?

— Tietysti. Heti kun kuulin sen. Parempihan oli, että minä sen kerroin kuin että sen olisi tehnyt joku toinen asianmukaisilla koristuksilla varustettuna.

— Ja mitä Elsa sanoi kuullessaan?

— Hän sanoi aavistaneensa, että jotakin tällaista tulisi sinulle tapahtumaan. Kertoi, ettei pitkiin aikoihin ollut sinun kanssasi ollut tekemisissä — Jumalan kiitos.

Gunnar Steniä värisytti ja hänen hampaansa kirskahdivat, mutta hetkistä myöhemmin hän tunsi syvän häpeäntunteen valtaavan mielensä ja hän painoi päänsä alas.

— Ja luuletko sinäkin nyt, Margit, kysyi hän tuokion kuluttua, että minä olen mahdoton mihinkään?

— En, vastasi tyttö vilpittömästi ja melkein hellästi, sillä siinä tapauksessa en olisi nauranut sinulle kun tulit.

— Mitä sinä ajattelet minusta?

— Ajattelen vain: runoilija.

Gunnar Stenin tuli hyvä olla, hän melkein tunsi kaukaista onnen tunnetta, ja häntä hävetti istua tässä huoneessa hienosti humalassa.

— Sinä olet sittenkin hyvä tyttö, lausui hän melkein huomaamattaan.

— Niinkö? naurahti tyttö. — Sinä olet siis tähän asti epäillyt. Se ei ole kauniisti tehty. Vaikka kyllä olen sinun huomannut pitävän minua jonkunlaisena "varaventtiilinä", jonka luokse olet tullut, kun teillä on ollut jotakin vinossa.

— Miksi sanoit runoilija? En ole eläissäni edes yrittänyt tehdä ainoatakaan runoa.

— Minusta vain tuntuu siltä, en tiedä miksi. Jokainen sanoo, ettet sinä ainakaan ole niitä Stenejä, jotka käyvät kauppaa.

— Se on mahdollista. Mutta mihin nyt ryhdyn?

— Se sinun pitäisi itse tietää.

— Niin. Kunpa sen tietäisin. Mutta minä en tiedä. Minä en ylimalkaan kelpaa mihinkään kunnolliseen.

— Sepä on synkkä itsetunnustus. Mutta nyt voit ainakin lähteä ulos kanssani, sillä jos isä sattuisi tulemaan tänne, luulisin, ettei hän pitäisi erikoisen tahdikkaana, että istut täällä ja tuoksuat väkeville.

— Minä luulen, ettet sinäkään...

— No menköön tämä kerta, tällaisten tärisyttävien tapausten jälkeen.

— Sinä vihaat väkijuomia?

— Herra varjelkoon, — en. Mutta juopuneet gentlemannit ja köyhät juopot ovat minulle kauhistus.

— On sinullakin mielipiteitä.

— Tietysti. Ajatukseton en ole, vaikka syrjäinen ehkä joskus voisi sitä väittää.

— Luulen, ettei kukaan sellaista väittäisikään.

— Ole huoletta. Kuulen sen säännöllisesti kolme kertaa päivässä niinkuin syönkin. Ellen sitä kuulisi, luulisin tehneeni tyhmyyksiä — kuten sinä — ja seuraava yö olisi levoton. Nyt nukun rauhassa saatuani annokseni.

— Sinä olet verraton!

— Veljeni Einar on huomannut sen jo aikoja sitten.

Sumuisilla kaduilla liikkivat ihmiset kuin varjot; kuuli kuinka he kulkivat, ohimennen saattoi erottaa jotkut tutut kasvopiirteet, kuuli hevosten ja raitiotievaunujen ajavan ohitse, näki niiden vilahtavan, ja sitten katosi kaikki taas sakeaan sumuun ja usvaan ikäänkuin kaiken ulkopuolelle. Mutta tämän kaiken yli kuului taukoamaton humu ja kohina, jossa mitään yksityispiirteitä ei voinut erottaa ja josta ei voinut sanoa, mistä se tuli ja minne se meni, suurkaupungin iankaikkinen, selittämätön kohina. Kaikilla oli

kiire, kaikilla niillä näytti olevan koti tai päämäärä, johon pyrkivät, ja tässä kulki hän, Gunnar Sten, katsellen ihmismerta, johon oli hukkuva.

Mihin hän oli ryhtyvä?

Hän kulki äänettömänä, tuskin muistaen tyttöä, joka kulki hänen rinnallaan, ja kun hänen ajatuksensa ennättivät määrättyyn kohtaan, tunsu hän vihlaisun sydämessään.

— Suo anteeksi, Margit, sanoi hän kavahtuen. — Sellaista se on.

— Niin. Valitan, etten ole Elsa Alm. Sillä häntä sinä tällä hetkellä ajattelet.

Gunnar Sten ei voinut kieltää eikä myöntää. Hän kulki vain ja ajatteli: mitä tekee Elsa Alm, missä hän on tällä hetkellä, ajatteleeko hän minua ollenkaan? Kun hän edes tulisi vastaan? Ja jos hän tulisi vastaan — tuntisiko hän mitään, kun näkisi Gunnar Stenin toisen rinnalla.

Hän tunsu taas tuon jo tuttavaksi tulleen vihlaisun povessaan ja äkkiä hän sanoi toverilleen:

— Mennään jonnekin.

— Minne?

— Minne vain tahdot?

— Kiitän, mutta menen tällä kertaa kernaimmin kotiin.

Yöllä ei Gunnar Sten voinut nukkua. Hän tunsu menettäneensä kaiken, menettäessään Elsa Almin. Ajatukset pyörivät hänen päässään, hän rakensi suunnitelmia ja tuulentupia, hylkäsi ne, rakensi taas ja hylkäsi uudelleen. Kaikissa niissä väikkyi Elsan vaalea, lohdullinen kuva.

Hän nousi vuoteeltaan, tupakoi, joi vettä, koetti punnita asioita kylmästi järkeillen, mutta siitä ei tullut mitään. Sitten hän taas heittäytyi vuoteeseen ja vääntelehti kuin heikko sairas, mutta ajatukset jatkoivat kidutustyötään. Joskus sekaantui mielikuviin Margit Malmin säteilevä, kaunis kuva, hän koetti pysähtyä ajattelemaan sitä, mutta se haipui olemattomiin ja sijaan astui taas Elsa Alm tyynenä, kauniina ja hillittynä. Näin syvästi ei hän tiennyt Elsaa ennen rakastaneensa.

Kotiaan hän ei enää ajatellut.

Aamun sarastaessa ei hän ollut ummistanut silmiään. Hän soitti Elsalle ja pyysi saada tavata, mutta vastaus oli kielteinen.

Nyt hän ei enää harhaillut kaduilla. Hän riensi lähimpään kapakkaan.

V.

Seuraavat päivät Gunnar Sten etupäässä kuljeskeli pitkin kaupunkia. Hän viipyi kauan paikoissa, missä joskus oli ollut Elsa Almin kanssa tai mihin hänestä liittyi joku muisto, pieninkin. Välistä hän oli menehtyä tuskaansa, joskus hän vaipui kaukaisiin, haaveellisiin ajatuksiin, toisinaan hänessä heräsi villi, sykehdyttävä toivo. Hänen taipumuksensa yhdistää Elsa Alm kaikkeen mahdolliseen ja mahdottomaan kävi suorastaan sairaalloiseksi, mutta ajatuksiaan ei hän ankarimmillakaan ponnistuksilla saanut hallituksi. Joskus hän oli ajatuksissaan ja mielikuvissaan löytävinään tuskallista, tajuamatonta nautintoa.

Samassa häntä vaivasi häpeäntunne ja paha omatunto. Se tapaus, joka oli katkaissut hiuksenhienon ja tuskin huomattavan siteen Elsa Almin ja hänen väliltä, aukeni suunnattomaksi, ylitsepääsemättömäksi kuiluksi. Hän katui sydämestään tapausta, mutta huomasi kauhukseen, ettei katumus johtunut teon rikollisuudesta, vaan yksinomaan siitä, että hän oli menettänyt hänet, jota tiedottomasti oli rakastanut.

Välistä häneen meni raivoisa kostonhimontunne ja hän ajatteli keinoa, jolla parhaiten voisi tuottaa Elsa Almilta surua. Tämöisen puuskan vallassa hän kerran tapasi tytön ja tunsu suurta nautintoa voidessaan välinpitämättömän näköisenä kääntää tälle selkensä, vaikka selvästi huomasi hänen odottavan tervehdystä. Sitä nautinnontunnetta ei kuitenkaan kestänyt kauan, ja tuntia myöhemmin hänet oli vallannut katkera katumus. Hän toivoi, että kohtaisi tytön vielä kerran, mutta niin ei tapahtunut.

Toverit eivät millään tavalla muistuttaneet hänelle Elsa Almistä eivätkä muustakaan ja suhtautuivat häneen melkein kunnioittavasti. Tästä oli seurauksena, että hän hetkittäin tunsu viileää rauhaa, ja

tällöin hän teki kokeita voidakseen suhtautua Elsa Almiinkin kylmästi ja ylimielisesti, Silloin hän meni Margit Malmin luo ja haasteli hänen kanssaan kauan ja toverillisesti ja tunsikin jollakin erinomaisella tavalla virkistyneensä. Mutta että kukaan voisi korvata Elsa Almia sitä hän ei voinut uskoa.

Mihin hän ryhtyisi?

Hän huomasi kuljeksivansa joutilaana, hänen täytyi käydä käsiksi johonkin työhön. Nyt ei hänestä kuitenkaan ollut mihinkään, sen hän järkevästi ajatellen huomasi. Tapaukset olivat liian läheisiä ja ylivoimaisia.

Vihdoin hän oivalsi tarvitsevansa kodin. Siitä piti tulla lämmin ja viihtyisä, kaunis ja rauhallinen.

Ja Gunnar Sten ryhtyi heti perustamishankkeisiin. Hän vuokrasi sopivan huoneiston, keskusteli taiteilijoiden, arkkitehtien ja huonekalukauppiain kanssa, ja nämä puhuivat hänelle kauneudesta, harmoniasta, värisoinnuista ja hinnoista. Hinnat. Mitä merkitsivät hinnat? Hänhän tarvitsi työssijän, jonne voisi paeta, työssijän, jonne maailman melu ei ulottuisi ja jossa hän saisi olla rahassa. Siellä hän kävisi käräjiä oman itsensä kanssa, siellä hän unohtaisi ja syntyisi uudestaan ja sieltäkäsikin hän aloittaisi työnsä.

Hänen kotinsa syntyi surun merkeissä ja siitä tuli hillitty ja tumma, tumma aina ovikelloa myöten, joka painettaessa antoi vain yhden kumean helähdyksen. Siitä tuli hillitty aina eteisen lattiamattoja myöten, joihin tulijan ensi askelten äänet tukeutuivat. Työhuoneen nahkapäälykset tuntuivat huokailevan, kun niille istuutui, ja raskaitten uutimien takaa saattoivat valonsäteet antaa vain aavistusta itsestään.

Gunnar Sten tunsikin todellakin jonkunlaista raukeata viihtymystä, kun oli saanut kotinsa valmiiksi.

— Sinä saisit olla näkemässä tätä, Elsa, ajatteli hän, mutta samalla hän sydämessään tunsikin pakotusta.

Hän istuutui työpöytänsä ääreen, otti kirjan ja alkoi lukea, mutta ainoastaan silmät seurasivat rivejä, ajatukset kulkivat omia teitään. Tuntui, kuin painettu sana olisi niitä vain kiihoittanut. Gunnar Sten tuskastui, laski kirjan kädestään ja lähti ulos, sinne, missä oli ihmisvilinää ja iloa.

— Minusta tämä kaikki on erinomaisen kaunista, sanoi Margit Malm kulkiessaan huoneesta toiseen ja sitten kolmanteen, — ja synkkää tunnelmaa tänne on saatu yllykkyllin, mutta siitä huolimatta täältä puuttuu jotakin, nimittäin henki.

— Se tulee kyllä omistajan mukana, virkahti hänen veljensä ikävystyneen näköisenä ja sytytti savukkeeseen.

— Niin, sinun olisi todellakin pitänyt hankkia joku tanssijatar seinällesi, jatkoi Nurmelainen. Kyllä täällä surun ja murheen alhossa sentään on yhtä ja toista, joka valaisee taistelevan ihmislapsen kivistä polkua.

Gunnar Sten naputteli ikkunalautaa ja katseli ilmeettömin silmin alastomia puiden oksia, joita tuuli huojutteli.

— Kun kevät tulee, niin linnut ilmestyvät puihin, sanoi hän enemmän itselleen kuin toisille.

— Oikein ajateltu, vastasi Nurmelainen. Varpuset ja sen sellaiset. Ja pitävät niin saakelinmoista meteliä, että lujahermoisinkin ihminen tympeytyy koko otuksiin. Mitä lintuihin ylimalkaan ja varpusiin erikoisesti tulee...

— Anna olla jo, keskeytti Gunnar Sten melkein jyrkästi.

Nurmelainen päästi lyhyen vihellyksen ja meni toiseen huoneeseen tarkastaakseen tauluja, mutta Margit loi Gunnar Steniin pitkän, kysyvän katseen. Ja äkkiä hän huomasi, että nuorukainen kuukauden kuluessa oli huomattavasti kalvennut, että hänen suupielensä lakkaamatta nytkähtelivät ja että silmien alustat olivat käyneet valjun sinertäviksi.

— Herra Jumala, huudahti hän tahtomattaan, — kuinka paljon sinä mahtanet kärsiä, Gunnar!

— Naurettavaa, sähähti Einar Malm, nousten paikaltaan, mennäkseen Nurmelaisen luo. Naurettavaa ja akkamaista! Saa palttua joltakin Elsa Almilta, josta minä en maksaisi viittä penniä, — sitten kääritään suru silkkiin ja samettiin ja aletaan sitä *hoitaa*, että se kasvaisi. Peli on menetetty ja sillä hyvä. Sinun on vain pidettävä huoli siitä, että Elsa Alm joskus saa katua. Terve vaan!

Odottamatta Gunnar Stenin vastausta siirtyi Einar Malm toiseen huoneeseen. Eikä nuorukainen vastaamisen halua tuntenutkaan; hän käsitti, etteivät toiset kuitenkaan voineet ymmärtää hänen tilaansa, ja Einar Malmin järeät sanat menivät ohi korvain.

— Te olette molemmat hienoja miehiä ja rikkaita miehiä, selitti Nurmelainen toisessa huoneessa Einar Malmille. — Mutta myönnä pois, poika, että Stenit sittenkin ovat vähän niinkuin arempaa, hauraampaa ja hienompaa ainesta.

— Olkoot. Mutt'ei minun kunniantuntoni roiku yhden ainoan nuppineulan varassa.

— Siinä se ero onkin. Jos sinunkin isoisäsi isä olisi ollut kauppaneuvos tai joku muu sellainen, niin olisit ellet tyhjänpäiväinen, ajatukseton utukuva, jotenkin samaa tyyliä kuin hän, joka tuolla toisessa odottelee varpusten tappelua...

Mutta Gunnar Sten nojasi ikkunapieleen ja katseli lämpimin katsein Margit Malmia, ja hänestä tuntui, kuin suuri lämpö olisi tulvannut hänen ruumiiseensa.

— Sinä olet niin hyvä, Margit, sanoi hän, niin viimeiseen asti hyvä.

— Ainakin huomaat, ettet ole yksin ja että sinusta edes joku välittää...

Nuorukaisen sydän sykähti ja hän astui askeleen lähemmäksi tarttuen tytön käteen. Hänessä heräsi jonkunlainen itsetiedoton toivo ja vaistomaisesti vei hän käden huulilleen. Mutta painaessaan siihen suudelmansa, tunsi hän vain ihon vienon tuoksun, näki hienonhienoja ihokarvoja ja silmälle tuskin huomattavia ihohuokosia ja samalla hän huomasi tekevänsä suurta petosta, sillä suudelmassa hän ei antanut mitään. Se oli vain tahdoton, koneellinen temppu, jonka piti merkitä jotakin, mutta joka itse asiassa ei merkinnyt mitään. Ajatukset olivat koko ajan muualla.

Tätä ei tyttö huomannut. Hän painoi kumartuvan nuorukaisen pään rintaansa vasten ja piti sitä siinä kauan ja kiinteästi. Ja vihdoin hän suuteli nuorukaisen sameita silmiä.

Sellaista ei Gunnar Sten koskaan ennen ollut kokenut. Hänet valtasi rajaton nautinnon ja onnen tunne, hänessä heräsi vaistoja, joista hänellä ei ollut ollut aavistustakaan ja hän pusersi tytön syliinsä ja painoi huulensa hänen huuliaan vasten.

— Ja muutenkin, mitä naisväkeen tulee, kuului Nurmelaisen ääni viereisestä huoneesta, jossa hän selitteli Einar Malmille Simsonia ja Delilaa kuvaavaa taulua, — täytyy heistä sanoa, että kyllä he ovat kirjansa lukeneet... He ovat tuskin onnellisesti saaneet suoritetuksi kapalonsa, niin eivätkö jo alakin mieltä, miten parhaiten saisivat miesparan pään pyörälle.

Einar Malm kuului naurahtavan.

Mutta Gunnar Sten ei nähnyt eikä kuullut mitään. Hän piti yhä tyttöä puristettuna itseään vasten, hän aikoi jotakin sanoa, mutta ääni kieltäytyi tekemästä tehtävänsä.

Millainen olet sinä, ihmeellinen maailma, kuinka kaunis ja kuinka ruma, kuinka iloinen ja kuinka täynnä murhetta! Tässä hän nyt katseli silmiä, jotka avautuivat ja sulkeutuivat, silmiä, jotka olivat täynnä raukeutta ja loistoa ja joista kokonainen elämä katseli häntä. Ja niistä silmistä pusertautuivat esiin kirkkaat kyynelhelmet.

— Päästä, päästä minut, Gunnar! pyysi tyttö hiljaa.

— Miks'et sanonut tätä aikaisemmin? kuiskasi Gunnar Sten kiihkeästi, tuntien, kuinka hengityksensä kulki puuskittain ja kuumana.

Tytön suupieliin ilmestyi heikko hymynväre, hän suuteli vielä kerran nuorukaista huulille ja irtaantui sitten lempeällä väkivallalla.

Nurmelainen lähenei ovea.

— Minun korvani kuulee kuiskauksia, sanoi hän, ja kokemukseni sanoo, että se on merkki siitä, että tauti alkaa parata.

— Taiteilija on pannut Delilan nauramaan, kun hän leikkaa Simsonin väkevyyttä, jatkoi hän ilmestyen huoneeseen ja luoden kysyvän katseen huoneessa olijoihin. — Ensin minusta tuo nauraminen tuntuu vähän uskalletulta, sillä Simsonin hiusten leikkaaminen on sentään totinen toimitus, josta voisi olla vakavat seuraukset, edellytettynä, että sankari heräisi keskellä toimitusta. Mutta kun lähemmin syvennyn asiaan, tuntuu minusta siltä, kuin taiteilija olisi osannut aivan oikeaan, sillä jos naisilla olisi oikea käsitys siitä, kuinka typerää ja nautamaista sukupuolta me olemme, niin me etupäässä näkisimme ympärillämme nauravia naiskasvoja. Pyydän esittää kysymyksessäolevan taiteilijan maljan ja ehdotan, että seura tänä iltana hajaantuisi.

Gunnar Sten nauroi ajatuksettomasi Nurmelaisen puheelle. Hän tunsi samalla kertaa voittamatonta

halua olla yksin ja ryhtyä johonkin repäisevään, sama se mihin. Pitkästä aikaa hänen kasvonsa hymyilivät, ja hänen silmiinsä ilmestyi loistetta, kun hän loi ne ohimennen ja melkein salaa Margit Malmiin.

— Mitä! huudahti Nurmelainen hämmästyneenä, mutta keskeytti lauseensa ja heristi sormeaan tytölle.

— Voi sinuas, Malmien kaunis suku, sanoi hän leikillään. — Olisit antanut Gunnarin vielä vähän surra, sillä suru jalostaa. Nyt sensijaan minun mieleeni muistuu eräs fraasi ojasta ja allikosta.

— Elsa Almin nenä osoitti lievää pyrkimystä taivasta kohden, virkahti Einar Malm kuivasti. Herra varjelkoon Stenien sukua sellaisista nenistä.

Lause ei ollenkaan loukannut nuorukaista, niinkuin se olisi tehnyt tuntia aikaisemmin. Päinvastoin oli hän tuntevinaan kiitollisuutta siitä himmentävästä mielikuvasta, jonka Einar Malmin lause synnytti. Se paransi ja tappoi. Hän tunsu edelleenkin onnea ja malttamattomuutta.

— Otetaan auto ja lähdetään ajelulle, ehdotti hän äkillisen pähänpiston valtaamana.

— Kernaasti, myönsi Nurmelainen heti. Minulla on kylläkin rahaa ainoastaan nelisen markkaa, mutta kun minulla on kunnia olla tällaisten suurten herrojen välttämätön parasiitti, olen luonnollisesti asiassa mukana ja otan maksaakseni koko lystin, edellyttäen, että minulle myönnetään luottoa. Allons enfants!

VI.

Gunnar Sten kulki kuin unessa. Hän näki kaikki, mitä hänen ympärillään tapahtui, kuuli, mitä puhuttiin, mutta kaikki oli hänelle kaukaista ja usvan takaista.

— Minun täytyy johonkin ryhtyä, mutta mihin?

Hän koetti ajatella asiaa, syventyä siihen, mutta se jäi sikseen. Hän eli vain hetkestä hetkeen ja ne hetket, jotka erottivat hänet ja Margit Mainiin, olivat välttämätön paha, jotka jollakin tavoin täytyi saada kulumaan.

Joskus hän itsekkin joutui epätoivon saamattomuudestaan ja tarttui muun tekemisen puutteessa kurssikirjoihin, mutta työnpuuskaa kesti vain hetkinen tai pari ja sitten alkoi taas mielikuvista rikas uneksiminen ja joutilaisuus.

Aurinko sulatteli hankia kaupungin ulkopuolelta, kadut olivat jo aikoja sitten olleet paljaat, kiviseinistäkin uhosi kostea, keväinen lämpö, ja linnut ilmestyivät puihin.

— Näin minä rakastan sinua, Margit Malm, ajatteli hän, — yöt ja päivät sinua ajattelen eikä toimistani tule mitään, ei yhtään mitään, sillä sinä viet kaiket ajatukseni.

Kuten sanottu oli Margit Malmilla ruskeat, säihkyvät silmät, hänen poskiinsa ilmestyivät värähtelevät kuopat, hänen hampaansa loistivat helmenvalkoisina kun hän nauroi ja hänen koko olentonsa sytytti.

— Ja sinä sanot rakastavasi minua, sanoi nuorukainen, rakastavasi sellaisena kuin olen?

— Ihan.

— Vaikka kuljen joutilaana ja ilman päämäärää?

— Kai sinulla on varaa niin tehdä. Ja ellei ole, on paras, että etsit itsellesi jonkun kiinnekohdan.

Hän ei sanonut "työn" — Jumalan kiitos.

Gunnar Sten alkoi entistä enemmän kiinnittää huomiota ulkonaiseen asuunsa, kävi säännöllisesti kylvyssä ja hoiti ulkonaista minäänsä. Hän teki sen vaistomaisesti, mutta hän tunsu, että hänen täytyi niin tehdä. Vähitellen alkoi hän etsiä tyydytystä kirjallisuudestakin, hänen mielikuvituksensa yltyi yhä vilkkaampaan toimintaan, ja hän alkoi rakennella tuulentupia.

Eräänä korkean kirkkaana kevätaamuna hän meni kirkkoon. Sinnekin hän ohjasi askeleensa enemmän vaistosta kuin tahdosta. Hän tarvitsi korkeaa, rauhallista mieltä, hän tahtoi selvittää ja järjestää ajatuksiaan ja hän luuli sen löytävänsä Herran pyhätöstä.

Ja kirkossa hän näki Elsa Almin. Tyttö loi häneen pitkän, kysyvän katseen ja odottamatta nuorukaisen tervehdystä nyökäytti päätään, mutta Gunnar Stenin valtasi suuri levottomuus ja hänen sydämensä löi haljetaksensa.

Saarnasta hän ei tajunnut montakaan sanaa — pappi lukikin sitä kuin ulkoläksyä — mutta musiikki ja veisuu viihdyttivät häntä ja saattoivat hänet vienoon, surumieliseen ja puhtaaseen vireeseen.

— Tänne minä tulen usein, päätti hän itsekseen hartaan, juhlallisen tunteen valtaamana.

Sinä iltana ei Gunnar Sten suudellut Margit Malmia, hän kulki edestakaisin ja mietti.

— Sinä laulat kauniisti, Margit, sanoi hän. Laula minulle Synnöven laulu.

Ja tyttö lauloi:

"Niin hyvä, tiedänpä ken se vain on tehnyt kirkkohon pöydän pyhän, ken käski kulkea parittain, ovelta kuorihin yhä..."

Nuorukaisen silmiin nousivat kyyneleet, hänet valtasi syvä liikutus, eikä hän lopuksi voinut hillitä itseään, vaan ratkesi itkuun ja painoi päänsä tytön syliin.

— Gunnar raukka, sanoi tyttö hiljaa laskien kätensä hänen päällelleen.

Tämä tyynnytti nuorukaista hiukan.

— Minä tahtoisin olla niin hyvä, sanoi hän, mutta minä en voi, en todellakaan voi...

— Mitä sinä sitten olet tehnyt?

— Tiedäthän sinä?

— Mutta, rakas poika-parka, naurahti tyttö surumielisesti, — emmehän sitä enää saa tekemättömäksi. Ja olenhan minä sinun kanssasi.

— Minä olen menettänyt niin paljon, niin paljon.

Tyttö nosti nuorukaisen pään ja katsoi häntä suoraan silmiin.

— Minä tiedän, mitä sinä tarkoitat, sanoi hän rauhallisesti, ja minä rakastan sinua niin paljon, että heti menen Elsan puheille. Kun edes näennäinen sovinto välillänne saadaan aikaan, niin ehkä kaikki muu sitten vähitellen seuraa itsestään.

Gunnar Sten hypähti seisomaan ja hänet valtasi äkillinen kiitollisuuden ja voiman tunne. Nyt muuttuisi kaikki, kädenkäänteessä. Mutta samalla kuin hän loi katseensa tytön kuvankauniisiin kasvoihin, katosi koko mielikuva. Toinen oli kylmästi, peruuttamattomasti viskannut hänet syrjään, kelpaamattomana mihinkään, — ja tässä tulee sitten korkeasyntyinen, kaunis, ihannoitu Margit Malm, luottaa häneen niin, että rakastaakin häntä, antaa kaiken, minkä hänenkaltaiselleen ihminen suinkin voi antaa ja menee niin pitkälle jalomielisyydessään, että tarjoutuu välittämään... Ei, se ei voi olla mahdollista. Ja seuraavassa tuokiossa kiitollisuuden ja voiman tunne vaihtuvat taas lempeäksi, saamattomaksi rakkaudeksi.

— Sinä erehdyt, Margit, vastaa hän hiljaa. En välitä muusta kuin sinusta. Mutta ehkäpä jo olet minuun väsynyt?

— Väsynyt!

Tyttö naurahti torjuvasti itsekseen, muttei vastannut sen enempää.

Erojaissuudelmassa nuorukainen oli huomaavinaan välittömyydenpuutetta, ja hän katseli kauan sivu puolenyön ikkunoihin kaduilta heijastuvaa valoa ja kuunteli ohikiitäväin ajoneuvojen kolinaa.

Elsa Almin ajattelemisen ei tuottanut hänelle tuskaa, — ellei hän itse ottanut ohjatakseen ajatuksiaan määrättyyn suuntaan. Margit Malm sensijaan — sykkivää iloa ja hehkuvaa omistamisenhalua.

Gunnar Sten odotti Margit Malmia.

Hän oli pukeutunut tavallista huolellisemmin, syönyt oivallisesti, käynyt parturissa, vaikka määräpäivä oli vasta huomenna, ja hänen kasvonsa olivat raittiit eikä niissä näkynyt valvotun yön jälkiä.

Nurmikot alkoivat viheriöidä, silmut puhkesivat puihin, ilma oli aurinkoinen ja kirkas, ja tuntui kuin kaikki olisi uhkunut elämää.

Nuorukainen tunsu itsensä kuolettavan tyyneksi ja asialliseksi, katseli kadulle, kävi välillä järjestämässä jotakin, ja ainoa, mikä häntä vaivasi oli odotuksen jännitys. Kohtausajan pitkittyessä oli hän kyllä silloin tällöin tuntevinaan sydämessään kaukaista vihlaista, jotakin, joka osoitti, että hän kaikesta tyyneydestä huolimatta kärsi, mutta se pakeni pian, ja kun se ajatusten mukana uudelleen palautui, tuntui se pikemmin suloiselta kuin tuskalliselta.

Mistä hän oli saanut tämän suurenmoisen rauhan?

Hän ei osannut sitä itselleen selvittää, hän vain tunsu sen lahjomattoman olemassaolon ja oivalsi, että se oli masentavaa, kuolettavaa kulttuurityyneyttä puuskien välillä.

Eilen illalla oli taivas ollut korkea ja kirkas. Hänen oli ollut hyvä olla, hän oli tahtonut hengittää raitista ilmaa ja samalla hengittää itseensä rohkeutta. Häntä vastaan tulee tovereita.

— Minne menet, Sten?

Mutta hän tahtoo olla yksin ja rauhassa. Viimeinkin on hän tuntevinaan, että suunnitelmat hänen päässään itsetiedottomasti kypsyvät ja että ellei hänellä ole ollut voimia, niin tulee niitä pian olemaan.

— Tänne vain, vastaa hän siis. — On hiukan asioita.

Kukaan ei seuraa häntä eikä kukaan pyydä häntä mukaan. Hän kulkee vain eteenpäin ilman päämäärää ja miettii, sillä hänen on hyvä olla. Asfaltinhaju tuo hänen mieleensä hempeitä ajatuksia, hän ohjaa kulkunsa sinne, missä maa tuoksuu tuoreuttaan ja nurmi viheriöi. Elämä hymyilee hänelle, ja hän taitaa itsekin hymyillä. Vastaantulevat naiset katselevat häntä silmiin, Margit Malm on hänelle sanonut, ettei hän suinkaan ole ruma.

Hänen sielussaan asuu suuri ja syvä rauha, hän tuntee kunnioitusta isäänsä kohtaan, joka on karkoittanut hänet kotoa, hän tuntee, että hänestä kaikesta huolimatta voi jotakin tulla, sillä hän rakastaa ja on rakastettu. Mutta kun hän enemmän antaa vallan ajatuksilleen, kaikkoaa tuo suuri rauha hetkeksi ja hänen tekisi mieli hypätä ilmaan ilosta.

— Kuinka kaunis olet sentään, elämä, ja kuinka täynnä vaihtelua!

Kesäisessä puistossa liikkuu tuskin ainoatakaan ihmistä, silloin tällöin joku rakastava pari, joku silinteripäinen, vanhahko herra nauttimassa kauniista ilmasta kasvot tiedottomassa hymyssä, pari rouvaa, jotka silloin tällöin keskenään vaihtavat jonkun sanan, mutta hymyilevät, hekin tiedottomasti, sitä enemmän, tai sitten joku työmies, joka laahustavin, hitain askelin kulkee puiston läpi kotiinsa esikaupunkiin. Jossakin kaukana kolisee raitiotievaunu, satamasta kuuluu vintturien rätinä ja vingunta, kehoitus- tai varoitushuutoja, veturi viheltää pitkään ja kimeästi, mutta tämä kaikki ei häiritse, se on hänen mielessään vain elämän suurta, taukoamatonta laulua, suureen kokonaisuuteen sulautuvaa ja kaikkialla tajuttavaa, yhtähyvin erämaan kohdussa kuin kuumeisessa suurkaupungissa.

Hän tuntee ylitsevuotavaista onnentunnetta.

— Paljon olet sinä antanut minulle, Margit, kokonaisen elämän!

Ja tähän vilpittömään kiitollisuudenhuokaukseen liittyy hienon hieno aavistus valoisasta tulevaisuudesta.

Samalla hän näkee edessään matkan päässä Margit Malmin. Hän ei voi erehtyä hienosta nilkasta, joustavasta käynnistä ja keinuvasta vartalosta. Se on Margit Malm eikä kukaan muu. Ja hänen rinnallaan kävelee eräs kolossi, joka ei voi olla kukaan muu kuin Nurmelainen, hän, jolla on niin hyvä supliikki.

Tämä näky kesken kaikkea vaikuttaa Gunnar Steniin omituisesti. Hän aikoo kiiruhtaa luo, mutta ei tee sitä kuitenkaan, sitten hän aikoo heille huutaa, mutta ääni ei kulje, on kuin kurkkuun olisi tullut joku este...

Hän tuntee, kuinka hänen sydämensä alkaa takoa, kuinka hengitys kulkee lähättäen ja kuinka jäsenet alkavat uupua.

— Joutavia, lapsellista! sanoo hän itsekseen. Margit Malm ja Nurmelainen — naurettava yhdistelmä.

— Ehkä he juuri puhuvat minusta, jatkaa hän sitten ajatuksiaan ja päättää: — Muuta he eivät voi tehdä.

Sekunnin pari seisoo hän paikallaan ja aikoo palata takaisin. Eihän hän ole mikään vakooja. Huomenna kysyy kuin ohimennen Margit Malmilta. Mutta jalat kieltäytyvät tottelemasta, ja häneen menee tajunta, että tuossa hänen silmiensä edessä menee jotakin raunioiksi.

Taasen.

Hänen katseensa kovenee, hän tuntee kuinka silmät alkavat kipenöidä, veri pakkautuu päähän, kädet puristautuvat nyrkkiin ja hänen huuliltaan puristautuu kirouksia: Saatana... sentään!

Näin hän seisoo hetken, purkaen esiin voimatonta raivoa. Mutta sitten on kuin laskettaisiin kylmää jäätä hänen rinnalleen, ja hänen suunsa vetäytyy enemmän irvistyksen kuin hymyyn.

— Vai niin, sanoo hän, vai tällaista tämä olikin.

Hän alkaa kylmästi seurata kulkijoita, tuntien, että se on alentavaa ja inhottavaa, mutta muutakaan hän ei voi. Painaen väkivalloin alas tuskan ja masentuneisuudentunteet seuraa hän perässä kasvot kuumeisina, ruumis kylmän hien peittämänä. Ja kuta kauemmin hän seuraa, sitä kylmemmäksi käy mieli ja sitä voimakkaammin hän tuntee hallitsevansa tilannetta.

— Margit Malm ja Nurmelainen!

Tuontuostakin tekee hän päätöksen lähteä kiiruusti kotiinsa tai jonnekin muualle. Tuo ei *voi* olla mitään vaarallista. Jos kävelevät, niin kävelkööt, kai ovat jossakin kaupungilla tavanneet. Nauraisivat, jos näkisivät hänen tässä vaanivan. Mutta hän ei voi päätöstään toteuttaa, vaan kulkee kiinteästi jäljessä pää täynnä toinen toistaan kumoavia ajatuksia.

Ilta hämärtyy, kevään virkistävä tuntu suurenee ja pehmenee. Kulku suuntautuu Malmien taloa kohti.

Gunnar Sten seuraa uskollisesti kuin varjo ja häpeää omaa olemassaoloaan.

— Nurmelainen ja Margit Malm! Jumal'auta sentään. Mutta tämä kai nyt on sitä mustasukkaisuutta.

Hän on tuntevinaan, kuinka tyttö painautuu häntä vastaan, suutelee hänen huuliaan ja häneen menee villi halu ajaa Nurmelainen tiehensä ja lyödä, lyödä Margit Malmia. Ajatus kuoleutuu kuitenkin, ja hän tuntee taas väsyttävää, voittamatonta rauhallisuutta ja kylmää havaintokykyä.

Pysähdys Malmin portilla, Gunnar Sten niin pitkän matkan päässä, ettei häntä voi huomata.

Tämäkö nyt on kaiken loppukohta ja huippukohta.

— Mitä he keskustelevat noin kauan? Mikseivät he jo voi erota?

Nurmelainen pitää tytön kättä omassaan ja puhuu kauan, kauan. Gunnar Sten voi kuulla hänen äänensä, vaikk'ei erota sanoja. Tyttö vastaa hiljaisesti ja kartellen, nuorukainen on erottavinaan oman nimensä ja Nurmelainen lyhyen naurahduksen, ja hänen sydämensä sykkii levottomasti.

— Auta, Herra Jumala!...

Tämä oli viimeinen vihlaisu. Nurmelainen kumartuu tytön puoleen ja suutelee häntä ja tyttö vetäytyy salamannopeasti erilleen ja katoaa oven taakse. Gunnar Sten menettää hetkeksi tajuntansa ja näkönsä ja horjahtaa seinää vasten vieden kätensä vaistomaisesti kurkulleen ikäänkuin peläten tukehtuvansa. Jäsenet kangistuvat, ja esille tunkeutuu pidätetty nyyhkytys. Mutta seuraavana hetkenä hän kiroaa ja pakottautuu jaloilleen. Hän tuntee taas tuota taannoista, pistävän kylmää rauhaa.

— Vai tällaista... hm...

— Lutka! kivahtaa hän sitten hampaittensa raosta. Hän tuntee tuomitsevansa aiheetta, mutta se helpottaa, ja kasvojen kuultaessa kalpeina kävelee hän rauhallisesti Nurmelaista vastaan.

— Terve!

— Ka, terve, vastaa Nurmelainen ja hätkähtää. — Minne sinä nyt?

Gunnar Sten tuntee, kuinka toinen yrittää tarkata hänen kasvojaan pimeässä.

— Kuljeskelen muuten vain, vastaa hän yhtäkaikkisesti. — Entä itse?

— Ethän tule mustasukkaiseksi? kysyy Nurmelainen naurahtaen väkinäisesti.

— En usko, että minulla voisi olla mitään mustasukkaisuudentunteita sinuun nähden.

— Onnellinen sinä, huoahtaa Nurmelainen välittömästi ja Gunnar Sten on huomaavinaan hänen äänessään erikoisen soinnin, — sinä, joka voit olla kuten tahdot ja jota rakastetaan. Köyhä piru on onnellinen, kun joku sanoo hänelle ystävällisen sanan ja halveksimatta puhuu hänen kanssaan hetken tai pari.

— Et vastannut kysymykseeni.

— Tuo kuulostaa steniläiseltä. — Olen ollut kävelyllä Margit Malmin kanssa. Sanon vielä, että olet onnellinen. Hän rakastaa sinua, ja me saamme katsella häntä ylös. En koskaan unohda tätä iltaa.

Nurmelaisen puhe ei vaikuta Gunnar Steniin suuntaan eikä toiseen. Häneen on mennyt joku vissi tunne ja tietoisuus, joille hän ei voi keksiä nimeä, ja hän lähtee sanattomana seuraamaan Nurmelaista.

— Tule sisään, sanoo hän kapakan ovella.

Eikä Nurmelainen vastusta, vaan seuraa tahdottomasti kuin lammas teurastuspaikalle. Gunnar Sten ei urki mitään, hän istuu sanattomana ja tuijottaa vuoroin eteensä, vuoroin Nurmelaiseen.

— Juo, sanoo hän. — Suotakoon sinulle tänä iltana sekin nautinto.

Nurmelainen ei vastaa mitään, sillä hän huomaa, että toisen tarkoituksena on juottaa hänet tukkihumalaan.

— Mikä sinä luulet olevasi? kysyy Gunnar Sten ja hämmästykseseen huomaa hän Nurmelaisen samenevissa silmissä vesiä, kun tämä kangerrellen vastaa:

— Ei mitään muuta... kuin ihmislapsi... ja sellainen vain, kuten jo tiedät, köyhä raukka, niinkuin Einar Malmkin sanoi...

Vastoin tahtoaan tuntee Gunnar Sten itsensä liikutetuksi ja tuntia myöhemmin hän jättää Nurmelaisen lojumaan kapakan sohvalle, työnnettyään hänen taskuunsa seteleitä.

Hänen mielensä on kuulas ja kirkas, hän tuntee olevansa oikea Sten ja hän viheltelee itseksään samoillessaan asuntoaan kohti.

Äkkiä hänen mieleensä muistuvat setelit, jotka hän oli työntänyt Nurmelaisen taskuun, ja hänet valtaa pirullinen päähänpisto: hän menee ilmoittamaan poliisille kadottaneensa suuremman rahasumman ja Nurmelainen vangitaan.

— Siinä olisi palkka siitä suudelmasta.

Inhoten hän kuitenkin hylkää ajatuksen jo sen syntyessä ja jatkaa matkaansa mieli merkillisellä tavalla keveänä.

Tästä kaikesta on nyt kulunut jonkun verran toistakymmentä tuntia, ja Gunnar Sten odottaa, että ovikello kumahtaisi. Kuten sanottu, oli hän jo ehtinyt koko paljon tänä aamuna ja ainoa, mikä häntä vaivasi, oli odotuksen jännitys, johon silloin tällöin sekaantui kaukainen vihlaus.

— Näin tulee Margit Malm sisään, minä annan palvelijan mennä vastaan, näin hän tulee... näin sanoo... Minä sanon... Hän tietysti nauraa minulle vasten kasvoja ja lähtee tiehensä...

Vihlaus sydämen kohdalla uudistui, muttei häirinnyt hänen mielialaansa sen enempää.

— Näin... hän lähtee tiehensä... minkäpä sille. Hän on vain säälinyt minua ja kuitenkin minä...

Ajatukset ottivat nyt ylivallan, menivät ja tulivat kuinka tahtoivat, loihtivat eteen kuvia, toiset toistaan kauniimpia. Hän ei voinut sille mitään, että hän alkoi tuntea tuskaa, mutta hän palautti mieleensä kuvan Elsa Almista ja puri yhteen hampaansa. Viimein hän sai taas tyyneytensä ja rauhansa palautetuksi.

Mutta kun ovikello kerran kumahti, tunsikin hän sydämensä hypähtävän. Läpi hänen ruumiinsa kävi väre, ja hän istahti voimattomana tuolille.

— Tulkoon, mitä tulee, päätti hän, uhmaten kaikkea, — minä en voi, en todellakaan voi...

Eikä hän mennyt tyttöä vastaan.

— Gunnar!

Nuorukaisen kasvot olivat käyneet kalpeiksi ja sensijaan, että olisi vastannut tervehdykseen, katseli hän tyttöä suurin, tuijottavin silmin.

— Oletko sairas? Sano jotakin, Gunnar!

Se suuri kylmyys, jota hän oli kokoamalla koonnut, alkoi arveluttavasti pettää. Hän tunsi, että tarvittiin vain kolmas samansuuntainen kysymys ja kaikki sulaisi.

Mutta sitä kysymystä ei kuulunut. Tyttö loi tyytymättömän katseen ensin häneen, sitten ympäri huonetta ja pyörähti vallattomasti kantapäällään.

— En todellakaan ymmärrä tästä kaikesta mitään, sanoi hän.

— Istu, ole hyvä!

Hän oli saavuttanut takaisin sen, minkä oli menettänyt, muisti kohtauksen Malmin portilla, ja samalla kuin hänen sisässään alkoi kiehua, sai hän itsensä pakotetuksi puhumaan tyynesti ja kylmästi.

— Sano minulle, Margit, kysyi hän askaroiden paperiveitsen kanssa, eikö tämä ala jo sinuakin kyllästyttää?

Tytön kauniit silmät saivat säikähtyneen ilmeen ja väri hänen kasvoillaan muuttui.

— Mitä sinä tarkoitat? huudahti hän.

— Sano minulle, eikö joku toinen ehkä tarvitse paremmin rakkauttasi ja huolenpitoasi kuin minä, jatkoi Gunnar Sten äskeiseen tapaansa.

Nyt Margit Malm tajusi kaikki. Hänen kauniille kasvoilleen tulee tuskastunut ilme ja silmiin nousevat kyynleet, vaikka hän kaikin voimin taistelee niitä vastaan.

— Luulen, ettei meidän kesken tarvita salaviittauksia, Gunnar, sanoi hän hiljaa. — Puheesi tarkoittaa Nurmelaista. Eikö totta?

— Totta, vastasi nuorukainen välinpitämättömästi. — Suuteleminen esimerkiksi on itsessään varsin pieni ja viaton toimitus, mutt'en pidä niiden jakamista kaduilla soveliaana. Nurmelainen on kyllä sellaiseen harjaantunut, mutta ymmärtääkseni sekä sinun että minun tavat sotivat sitä vastaan. Eikö sekin ole totta?

Tyttö puraisi huultaan ja hänen silmissään näkyi välähdys.

— Sinä olet aivan oikeassa, vastasi hän pakotetun terävästi.

— Me voimme siis jättää tämän asian päiväjärjestyksestä, jatkoi nuorukainen. — Ilmoitan väistyväni.

— Kenen tieltä?

— Nurmelaisen.

— Gunnar!

— Niin.

— Gunnar, sinä petät itseäsi, virkkoi tyttö hiljaa, tarttuen hänen käteensä, jota ei nuorukainen yrittänytkaan vetää pois. — Tietämäsi, joko kuulemasi tai näkemäsi, on kyllä totta, mutta sinä et ole mitään menettänyt. *Minä* en ole häntä suudellut.

— Minun mielenkiintoni herää. Jatka.

— Nyt sinä olet ilkeä, Gunnar. Hän tuli minua vastaan eilen, ja minä lähdin hänen kanssaan. Oliko siinä mitään pahaa?

— Ei kai.

— Ei minunkaan tietääkseni. Sinä tiedät kyllä Nurmelaisen. Eihän sillä raukalla ole tietoa kodista, liekö paljon vanhemmistakaan, elää vain päivästä toiseen, lukee — sen minkä lukee — ja elää. Eikö niin ole?

— On.

— Häntä suvaitaan, mutta ei mitään muuta, ja siksi hän on tullut sellaiseksi kuin on.

— Sinä näyt olevan suuri ihmistuntija.

— Hän sanoi, että varmaan hänen luottonsa kasvaisi, kun minä suvaitsisin kulkea hänen kanssaan kadun välin tai pari. Minulla ei ollut muutakana tekemistä, minä suostuin, eikä minun syytäni ole, että se venyi pari, kolme tuntia. Sinä voit sanoa mitä tahdot, mutta minä en voinut olla tiedustelematta hänen olosuhteitaan — niin, Gunnar, ne eivät todellakaan ole kehuttavat. Sen kyllä tiedät. Hän avasi minulle sydämensä ja minut valtasi suuri sääli, että hänkin tunsu kiitollisuutta sen johdosta, että joku häntä kuunteli. Oletko koskaan kuullut hänen puhuvan yhtään vakavaa sanaa? Viime aikoina tuskin koskaan. Mutta eilen hän oli ihminen, viimeiseen asti säälittävä ihminen. Hän puhui ja puhui, minä kuuntelin. Ja kun päädyttiin ovellemme, lausui hän alati olevansa kiitollinen siitä illasta. Hän pyysi saada suudella kättäni ja sanoi, että sinä, jos sen tietäisit, — et sitä pitäisi pahana. Oliko tuo mikään pyyntö? Koirakin nuoleskelee kättä, joka sitä lyö. Hän ei koskaan enää luvannut tulla tielleni, tämä riitti hänelle yllinkyllin. Itse ojensin hänelle huuleni. Uskoin, että se merkitsi hänelle jotakin, — minulle se merkitsi almua eikä mitään muuta. Tai oikeastaan sinulle, sillä sinunhan on kaikki...

Tyttö pysähtyi hetkeksi. Sitten hän jatkoi:

— Aioin tänään tulla sen kertomaan sinulle, mutta kirjelippusi ehti aikaisemmin. Raukka on saanut almunsa ja on iloinen, raukka saa mennä. Sitä sinä häneltä et kadehdi, ja toiselta puolen ei minunkaan kunniani riipu yhdestä suudelmasta. Sen voin antaa kerjäläispojalle kadulla, enkä tule rahtuakaan sen huonommaksi. Minä voin katsoa sinua suoraan silmiin senjälkeen, sillä mitään, mikä sinulle kuuluu, ei ole varastettu. Sinähän ymmärrät tämän, Gunnar?

— Ymmärrän vain, etten halua olla Nurmelaisen kanssa samoilla...
Minulla on hänestä kyllä ollut kärsimystä muutenkin.

— Älä tuomitse väärin! Ota huomioon olevat olosuhteet, pyysi tyttö nöyrästi.

Gunnar Sten ei vastannut mitään. Hän irroitti kätensä, nousi ja tuijotti synkästi eteensä. Hänen rintansa kohosi ja laski, ja poskilihakset jännittyivät. Voi nähdä, että hän kävi kovaa sisäistä taistelua.

— Minä ehkä vaadin liian paljon, sanoi hän viimein hiljaisesti. —
Mutta minä en voi, en voi..

— Et voi! — Tyttö tuli hänen luokseen ja laski kätensä hänen olalleen. — Katso, Gunnar, minähän rakastan ainoastaan ja yksinomaan sinua, olen sitä jo tehnyt ennenkuin sinulla on siitä ollut edes aavistustakaan, kaikkihan on sinun. Ota, mutta älä kiusaa! Sano, Gunnar, etkö pidä minusta?

— Ehkä liiankin paljon, vastasi nuorukainen pitkän kotvan kuluttua. —
Ymmärrän kyllä selityksesi ja uskonkin sen, mutta...

— Mutta mitä? keskeytti tyttö kiihkeästi.

— Mutta jokin minussa panee auttamattomasti vastaan, huudahti poika äkkiä rajusti ja vetäytyi kauemmaksi työstä. — Minä en voi sulattaa kaikkea, en jaksa ymmärtää. Mene pois...

Tyttö ratkesi katkeraan itkuun.

— Gunnar raukkani ja rakkaani, nyyhkytti hän. — Näinkö sinä hylkäätkä kaiken sen, minkä sinulle annan?

Nuorukainen seisoi kuin turtuneena, hänen huulensa vavahtelivat ja sormet puristivat suonenedontapaisesti pöydän kantta.

— Anna anteeksi, Margit, mutta muutakaan en voi. Kaunis kuva on auttamattomasti sortunut, mutta ehkä aika...

— Aika! Mitä sinä puhut ajasta... Sinä tulet vielä tätä katkerasti katumaan. Usko minua, Gunnar. Sinä tulet vielä kerran minun luokseni ja minä otan sinut vastaan milloin tahansa ja missä tahansa.

Jossakin Gunnar Stenin sydämen sisimmässä sopukassa lauloi vielä rakkaus surunvoittoista lauluun. Mutta jossakin suhteessa oli mitta täyttynyt. Hän tuumi, että tekisi parhaimmin ja onnellisimmin, kun sulkisi tytön syliinsä ja suutelisi pois kyyneleet; hän oli jo toteuttamaisillaan aikeensa, mutta samalla astui eilisläinen kuva taas ilmielävänä hänen eteensä ja hänen jäsenensä kangistuivat.

— Margit, Margit, kuiskasi hän tuskin kuuluvasti sisäisen tuskan tummentaessa hänen kasvonsa. —

Sinä olit minulle niin paljon...

— Ja olisin tahtonut olla vielä enemmän, Gunnar. Suutele minua vielä kerran. Katso, näin paljon minä nöyryyn sinun takiasi.

Gunnar Stenin silmissä himmeni, hän tunsi vain lämpöiset huulet huulillaan, sitten lämmin ruumis hänestä loittoni, ovi aukeni ja sulkeutui ja hän löysi itsensä yksin tuijottamasta aurinkoiselle kadulle.

Iltaomyöhällä tuli Einar Malm kalpeana kasvoiltaan ja kädet suonenvedontapaisesti nyrkissä.

— Kuule, Gunnar, sanoi hän pitemmittä esipuheitta, sinä olet menetellyt helvetin väärin.

— Oletko sinä kuullut jutun? kysyi Gunnar Sten kartellen.

— Olen. Molemmilta tahoilta. Ja tiedätkö, mitä sinulle annan?

Einar Malm oli kiihtynyt. Ennenkuin Gunnar Sten aavistikaan, mistä oli kysymys, kuuli hän kovan läjähdysten ja tunsi poskensa kirvelevän. Mutta nyt tapahtui, mitä Einar Malm kaikkein vähimmin oli odottanut. Siivo ja hieno Gunnar Sten hypähti kuin ammuttu ylös, ja ennenkuin toinen aavistikaan, sai hän sellaisen korvapuustin, että menetti tasapainonsa ja horjahti lattialle.

Silmänräpäyksen katselivat nuorukaiset toisiaan kasvot kalpeina ja silmät säkenöiden, silmänräpäyksen ajan näytti epätietoiselta, millaiseksi tilanne tulisi muodostumaan, mutta viimein ojensi Einar Malm kätensä.

— Me olemme molemmat väärässä, sanoi hän. — Jos eroamme, erotkaamme ystävinä.

Gunnar Stenin oli vaikea pidättää liikutustaan.

— Älkäämme erotko, vastasi hän. — Mutta en voinut tehdä muutakaan.

— Sisareni rakasti sinua jo vuosia sitten, jatkoi Einar Malm, — ja tekee sitä vieläkin. Mutta myönnän minäkin, että eilisiltainen tilanne on vaikeasti ymmärrettävä. No, mitäpä siitä. Itsekukin vastatkoon viuluistaan.

VIII.

— Kun olisi oikein köyhä!

Einar Malm nosti katseensa Gunnar Steniin, jonka kasvoille auringonsäteet lankesivat kapakan tummenneiden uudinten läpi, ja herkesi piirtelemästä sormenpäällään tarkoituksettomia ja näkymättömiä kuvioita pöytäliinalle.

— Huokauksesi on itserakas, ja sitä voisi pitää kokettina, sanoi hän, mutta tunnen, että sanasi ovat vilpittömät. Kun olisi köyhä! Herranen aika — siksi pääset kädenkäänteessä, jos tahdot. Ja ellen laske väärin, tulee sinusta se ennemmin tai myöhemmin, jos vain jatkat samaa menoa kuin nyt. Minä ja monet muut autamme sinua voimiemme mukaan.

— Katso, jatkoi Gunnar Sten, täyttären lasit, — minulla ei ole mitään kiinnekohtaa elämässä, ei yhtään mitään. Mutta jos olisin köyhä, olisi minun pakko tehdä työtä...

— Sinä et tekisi työtä, vaan velkaa, keskeytti Einar Malm karusti. — voidaksesi jatkaa, kuten olet aloittanut.

— Ihmiset, jotka käyvät jokapäiväistä taistelua olemassaolon puolesta, ovat onnettomuudessaankin onnellisia. Heillä on sentään jotakin voitettavaa ja jotakin, jonka puolesta elää.

— Tyhmyyksiä, naurahti Einar Malm. Kaikilla ihmisillä on voitettavaa. Jos sinulla olisi lahjoja, voisi sinusta tulla taiteilija. Mutta sinulla ei ole lahjoja, sinä olet auttamaton nolla. Sinä otat vastaan ja sinä tunnet, mutta sinä et osaa välittää. Pahastutko?

— En, virkahti Gunnar Sten masentuneesti. Jatka vaan.

— Jos sinä olisit oikea mies, niin tarttuisit kiinni edes johonkin, mihin tahansa. Vaikka hakkaisit kiviä kallioilla. Se olisi jotakin, se olisi miehuutta. Mutta sinä olet liiaksi hienohermoinen sellaiseen, ja siitä

syystä sinä olet tuomittu menemään jollakin tavoin rappiolle. Sinä haaveksit, uneksit vain — kaikki menee menoaan, ja jonakin kauniina tai rumana päivänä sinä huomaat, ettet ole mitään, ettei sinusta ole mihinkään ja ettei sinusta tule mitään. Enhän minäkään ole mikään esimerkki, mutta minä olen sinun hyvä ystäväsi ja tunnen tarvetta sanoa sinulle tämän kaiken, että sitten tiedät. Kiitä Luojaasi, ettet ole köyhä. Jos niin olisi, kuuluisit niihin, jotka tarkoituksettomasti tuhlaavat toisten omaisuutta.

Päivä ei ollut vielä ehtinyt puoleen, aurinko paistoi paahtavasti huoneeseen, mutta mieliala pysyi autiona ja alakuloisena. Gunnar Stenin kasvolihakset nytkähtelivät, ja viimein hänen silmänsä kostuivat.

— Nyt näet sen, lausui Einar Malm tunteettomasti, nähdessään, minkä vaikutuksen hänen sanansa olivat tehneet. — Nyt näet itsekin! Sen sijaan, että kiroaisit, löisit nyrkkisi pöytään ja sanoisit: kyllä minä näytän, nousevat silmiisi vedet. Saakeli vie!

Einar Malm joi äkeissään lasinsa pohjaan.

— Ei, jatkoi hän sitten. — Tämä ei käy. Kuten jo sanoin ja itsekin syvästi tunnen, en minäkään ole mikään kukkanen ja kruunu, mutta minulla on terveet vaistot. Vuoden tai parin kuluttua olen suorittanut tutkintoni ja istun pöydän takana. Minulla on tilaisuus tuntea työn iloa — niin vastenmieliseltä kuin itse työ toisinaan tuntuukin. Maljasi, koska tässä nyt kerran istumme ja mietimme.

Gunnar Sten ei voinut vastata mitään, hän tunsi, että ystävänsä sanat olivat puhtainta totuutta ja että ne syöksivät hänet pohjattomaan kuiluun.

— Naismaailmassa, kuuli hän taas Einar Malmin äänen, — herätät sinä huomiota. Kai olet sen itsekin huomannut. Sinä olet onneton ja siis mielenkiintoinen, sinä olet varakas ja tarpeeksi hyvän näköinen, kaikki he tuntevat halua olla sinulle jotakin, lohduttaa sinua ja hyväillä sinua niinkuin hyväillänsä pientä lasta, joka itkee, tai tarpeettomasti, niinkuin monet nuoleskelevat sylikoiraa. Onhan siinä edes jotakin.

Tällaisena Gunnar Sten ei koskaan ennen ollut nähnyt Einar Malmia, ja samalla kertaa kuin hän tunsi häntä kohtaan vihaa ja pelkoa, tunsi hän myöskin vain osaksi tajuttavaa kiitollisuutta.

Illalla hän löysi itsensä ajurinrattailta.

— Hän sanoo, ettei minusta tule mitään, mutisi hän itseksensä, mutta minä näytän, että tulee, tulee totisesti.

— Minne ajetaan? kysyi ajuri.

— Minne tahansa, minulla ei ole vielä halua nousta. Ajakaa te vaan, kyllä minä maksan.

— Niin... niinpä kai...

Ja kumipyöräiset rattaat kolahtelivat pehmeästi eteenpäin pitkin hämäriä, puoliautioita katuja ja tuudittivat ajettavan uneen. Passipoliisit pyörähtivät katsomaan, mutta nähdessään, ettei vaarallisempaa ollut tekeillä, antoivat he ajurin mennä menojaan.

Ajuri lykkäsi hiljaa Gunnar Steniä rintaan.

— Herra, kuiskasi hän tuttavallisesti. Tuossa kulkee nätti tyttö ja katselee niin kiinteästi: Käsketäänkö ajelemaan.

Gunnar Sten havahtui ja aukaisi silmänsä.

— Käskekää vaan, sanoi hän tuntien omituista pelkoa ja ennakkonautintoa.

Nuorukaisen viereen istahti hentovartaloineen olento, joka tuoksui puuterille ja hajuvedelle. Kasvot näyttivät hämärässä melkein kauniilta.

— Ajakaa, sanoi Gunnar Sten ajurille ja tytöltä hän kysyi:

— Mikä teidän nimenne on?

— Eeva.

Tämä tuntui Gunnar Stenistä omituiselta esittelyltä.

— Tarkoitan sukunimeä, selitti hän.

Nainen empi hetken, ennenkuin vastasi:

— Pääskynen.

— Siis Eeva Pääskynen, jupisi Gunnar Sten laskuhumalassaan, ja ajurinrattaat kiitivät nyt nopeasti eteenpäin. Ajuri nähtävästi tahtoi mahdollisimman pian päästä erilleen tarkoituksettomasti ympäri kaupunkia ajelevasta, hyvin puetusta herrasmiehestä.

Oli määrätty, että tämä kadulta löydetty nainen tulisi opettamaan Gunnar Stenille eräitä elämän nautintoja, joista hänellä tähän saakka oli ollut jonkunlainen varma vaisto ja aavistus, mutta joihin hän itse asiassa oli pelännyt ryhtyä.

IX.

Gunnar Sten ajatteli sumuisesti eilistä päivää, Einar Malmin profeetallisia sanoja ja kulunutta yötä, sumuisesti, sillä hänen aivonsa toimivat veltoisti ja aivan kuin jossakin kaukana, ja ruumiillisesti hän tunsu suunnatonta väsymystä ja raukeutta.

Nainen oli vaatinut rahaa ja hän oli antanut ja käskenyt tulla uudelleen.

Niin, — se kai on tapa, olihan hän sen kuullut ja eikö hän ollut tovereille joskus lainannutkin samaan, peitetysti ilmoitettuun tarkoitukseen.

Mitä hän oli tehnyt?

Ensiksi hänet valtasi suuri häpeäntunne, hän ei kehdannut katsoa silmiin edes omaa palvelustyttöään. Jos hän menisi kadulle, niin ihmiset katselisivat häntä: "Tuossa nyt menee se Gunnar Sten... hm..." Jotakin oli tapahtunut, jotakin huumaavaa, synnillistä — tämä sana sopi oikein erikoisesti —, jotakin suloista ja iljettävän rumaa.

"Kyllä kai herra voi viisikymmentä markkaa antaa..."

Iljettävää, viimeiseen asti iljettävää. Hän häpesi katsoa itseään peilissäkin, oli sanottu, että kasvoihin tulisi jälki, joku merkki silmiin...

Palvelustyttö toi kahvia, asetti tarjottimen hänen eteensä pöydälle ja poistui. Gunnar Sten loi häneen katseensa, kun hän meni ja huomasi, että hän oli täyteläinen ja pyöreä ja että hänen vartalonsa notkahteli viekoittelevasti. Sitä hän ei ollut ennen pannut merkille.

Väkisinkin hänen ajatuksensa taas palasivat yöhön. Häpeäntunne ei ottanut poistuakseen, mutta nyt siihen liittyi jotakin muuta, tietoisuus jostakin ja varmuus jostakin, jostakin tähän asti verhon taakse kätketystä, jota oli ajateltu vain salaa ja josta oli puhuttu vain kuiskailemalla. Mitä enemmän hän asiaa ajatteli, sitä enemmän hän tuli tajuihinsa, sydän alkoi lyödä nopeassa, levottomassa tahdissa, veri kuohua suonissa. Vai sitä se oli, vai sellaista se oli, hän, Gunnar Sten, tiesi sen. Ja vähitellen hänen mieleensä meni ylpeä uhma, niinkuin miehellä, joka on saavuttanut suuren voiton. Tulkoot nyt, tulkoot kaikki!

Hänen ajatuksensa lensivät kotiin, ja hän jäähtyi hiukan.

— Minäkin, ajatteli hän katkerasti, olen samanlaisen toimituksen tulos. — Minua ei ole ehkä ajateltukaan saada aikaan, mutta minä synnyin kuitenkin, sattumalta Gunnar Steniksi, joka jo kehdossa oli rikas ja jolle tulevaisuus hymyili jo silloin, kun en vielä osannut puhuakaan. Ja tässä minä nyt olen... maanpaossa. Olen tehnyt huonosti ja olen nautinnon tulos, mutta minua ei sentään ole voitu kokonaan masentaa siksi, että olen C.P.F. Stenin hetken nautinnon laillinen tulos.

— Häpeä, kurja! huusi joku ääni hänen sisässään. — Näinkö sinä ajattelet äitiäsi, joka sinut kantoi ja synnytti!

Hän tunsu punastuvansa; oli kuin joku olisi lyönyt häntä korville, ja hän tuli hempeämieliseksi.

— Äitini, sanoi hän lempeästi, — rakas, pieni, vaalea äitini — häntä ei enää ole. Jos hän olisikin, niin en istuisi nyt tässä...

Taas nousivat hänen silmiinsä kyneleet, mutta hän ei hävennyt niitä ollenkaan. Hän ryhtyi ajattelemaan aikoja, jolloin hän kädet ristissä, silloin kun Stenien talossa oli suuri hiljaisuus, oli hokenut: Isä meidän...

Senjälkeen ei kukaan ollut hänen kanssaan lukenut rukouksia. Hän vaipui ajatuksiinsa, ja hänen mielensä täytti korkea hartaus niinkuin silloin kerran kirkossa ja silloin kun Margit Malm lauloi Synnöven laulun.

Margit Malm — hänen ajatuksensa laskeutuivat taas — eikö hän ollut sanonut: Sinun on kaikki, ota!

Hänen sydämensä alkoi jälleen levottomasti sykkiä. Nyt hän ymmärsi. Mutta Margit oli antanut Nurmelaista suudella itseään... Helvetillinen kuva, josta hän ei voinut vapautua.

Suudellut Nurmelaista! Olihan se vain ulkokohtaista, sydän ei ollut siinä mukana. Yhtä hyvin hän olisi voinut suudella kivimuuria tai hevosta. Järjellisesti ajatellen: mitä pahaa siinä on?

— Entä mitä teit itse viime yönä? kysyi omatunto.

— Kostettu! riemuitsi mieli. — Sekin oli vain ulkokohtaista.

Ja tuo suuri uhkamielisyys palasi uudelleen. Hän ei voinut pysyä edes paikoillaan, hän nousi ja alkoi kiivain askelin mitellä huonetta nurkasta nurkkaan.

Tässä mielentilassa hän oli, kun Elsa Alm tuli häntä tapaamaan.

Kun palvelija mainitsi tulijan nimen, oli vähällä, ettei Gunnar Sten kieltäytynyt häntä vastaanottamasta, mutta äkkiä hän tajusi vihaavansa tyttöä ja tunsu tarvetta jollakin tavalla tuoda sen ilmi.

— Minulla olisi tärkeää asiaa sinulle, Gunnar, lausui tyttö, hätäisesti istuutuen ja luoden nopean, tutkivan katseen ympärilleen.

— Arvaan sen, vastasi nuorukainen, tuntien sydämensä ja nauttien jo ennakolta vastauksesta, minkä tulisi antamaan. — Arvaan sen, sillä muuten tuskin olisit tänne tullut.

Tyttö oli tavattoman kalpea; näki, että hän oli sekä tilapäisesti säikähtynyt että jatkuvasti riutunut, mutta hänen kasvoistaan kuvastui nyt ehkä vielä enemmän kuin ennen hänen hillitty, kalpea kauneutensa. Gunnar Sten huomasi tarkastelevansa häntä, ja entistä kirkkaammin välähti hänen mieleensä muisto heidän viimeisestä kohtauksestaan.

— Sinulla oli jotakin asiaa? kysyi hän, kun äänettömyyttä oli kestänyt pitkän aikaa.

Tyttö hätkähti, sillä kysymys oli singahtanut kuin leimaus kirkkaalta taivaalta. Hän oli muutenkin väsynyt, nyt hänen huulensa alkoivat vavista, mutta hän pakotti itsensä pysymään tyynenä. Puhuminen, varsinkin kun kiirehdiittiin, tuotti hänelle kuitenkin vaikeuksia.

— Se asia? kysyi Gunnar Sten toistamiseen.

— Sinulla näkyy olevan kovin kiire suoriutumaan minusta, vastasi tyttö hymykuoppasten ilmestyessä hänen poskilleen.

— Tunnen itseni vieläkin heikoksi sinun suhteesi, selitti nuorukainen leikitellen ja kummastui itsekin kylmäverisyyttään, — enkä tahtois antaa aihetta uusiin kohtauksiin.

— Niin, asia on yksinkertaisesti vain taloudellista laatua, sanoi tyttö, voittaen mielenmalttinsa ja saaden ääneensä kylmähkön soinnun, jonka Gunnar Sten niin hyvin tunsu. — Se koskee isääni.

— Varjelkoon, jos ymmärrän tavuakaan siitä, mitä tarkoitat! huudahti Gunnar Sten, rypistäen kulmiaan.

— Olen ottanut tämän askeleen pitkän sisällisen taistelun jälkeen, peläten, että käsittäisit minut väärin.

— Viimeinen kohtauksemme poisti tyyten kaikki sellaiset mahdollisuudet. Ymmärrän sinut aivan kirjaimellisesti.

Gunnar Sten katseli tyttöä kiinteästi silmiin. Ja tämän saman tytön menettämistä hän oli surrut melkein mieluulisuuuteen saakka ja olisi ollut valmis antamaan mitä tahansa, saadakseen häneltä edes yhdenkään hyvän sanan. Hän tunsu olevansa syöksymässä jotakin kuilua kohti, ja siihen syöksyyn oli tämä tyttö antanut lujimman sysäyksen. Nyt hän oli nöyryntynyt jonkun hänelle aivan tuntemattoman asian vuoksi, nyt hän oli täällä pyytämässä jotakin, ja hänen nöyrä läsnäolonsa tuotti Gunnar Stenille sanomatonta nautintoa, mutta vain yhdessä merkityksessä.

— Isälläsi on minun isältäni jotakin saamista, jatkoi tyttö arastellen.

— Vai niin, pisti Gunnar Sten väliin. — Vanhoilla sotaherroilla, kuten isäsi, onkin usein huonot asiat.

— Älä viitsi, Gunnar, pyysi tyttö. — Nyt isäsi äkkiiarvaamalla tahtoo saamisensa pois. Satutko sinä tästä tietämään?

Nuorukainen oivalsi, mihin tyttö tahtoi päästä, ja hänen silmänsä välähtivät.

— En, vastasi hän nopeasti ja rehellisesti. — Isäni asioista en tiedä. Ja vaikka tietäisinkin, niin ensinnäkään minulla ei ole mitään vaikutusvaltaa isääni ja toiseksi vaikka sitä olisikin, en ole niin suuri lurjus kuin sinä näyt olettavan. Mitä minusta oikeastaan tahdot?

Tyttö oli kauan vaiti ja katseli eteensä.

— Sinä tiedät, miten rakastan isääni, ja ainoa pyyntöni on, että hän saisi lykkäystä sen verran, että ehtii edes miettiä.

— Sinä tiedät itse kaikkein parhaiten, etten voi asialle mitään.

Asema tuntui Gunnar Stenistä piinalliselta ja nololta. Hän ei voinut pitää Elsa Almia enää edes vertaisenaan, siksi naurettavaksi oli tämä käynti hänet tehnyt. Tyttö huomasi tämän itsekkin, sillä hänen epävarmuutensa kävi vielä silmiinpistävämmäksi ja hän punastui häpeästä katsahtaessaan nuorukaiseen.

— Tämä käynti on sinusta ehkä naurettava ja myönnän sen itsekkin, puhkesi hän puhumaan ponnistaen kaikki voimansa, mutta minä tiedän, että isäsi ajattelee sinua huolella ja hellyydellä, ettei hän sinulta mitään kiellä ja että kaikki tämä on Malmien taholta lähtenyttä...

Gunnar Stenin valtasi eräänlainen lämpö.

Kauppaneuvos Sten oli rangaissut poikaansa, mutta sitä hän ei kärsinyt, että muut häneen sattuiivat. Varmaan oli hän Malmien kautta kuullut, miten Elsa Alm oli häneen suhtautunut. Sten on sentään aina Sten. Ja isä ajatteli häntä huolella ja hellyydellä.

Mutta kun hän sitten taas loi silmänsä levottomana istuvaan tyttöön, meni häneen viileä kylmyys. Hän tarkasteli häntä kiireestä kantapäähän ja tarkastuksen tulos oli kyynillinen: liian kapea lanteiltaan. Kuka näin oli sanonut ja kenestä, sitä hän ei voinut muistaa.

— Mitä tahtoisit minua tekemään? kysyi hän ajatuksettomasti.

Tyttö ei vastannut mitään, ja hetken mietittyään nuorukainen jatkoi:

— Rahaa minulla ei ole enempää kuin mitä itse tarvitsen, enkä ole halukas siitä luopumaan.

Kuullessaan sanan "raha" tyttö vavahti koko ruumiiltaan.

— Ei, huudahti hän torjuen, siitä ei ole kysymys.

— Mistä sitten?

Ja Gunnar Sten tunsu tarvetta antaa kertakaikkisen iskun, kun hän heti äkillisen kysymyksensä jälkeen jatkoi:

— Köyhät saavat tyytyä siihen, mitä tarjotaan.

Tämä oli jo liikaa. Tyttö parkaisi tuskasta ja vaipui lattiaan. Gunnar Sten oli ollut raaka, hän tunsu sen, mutta hän oli saanut kostaa ja hetkisen hän sanottomasti riemuitsi kostostaan. Mutta kun hän näki hennon ruumiin viruvan lattialla, muuttui hänen hekumoiva kostontunteensa äkkiä kaikkivoittavaksi hellyydeksi ja sääliksi, silmänräpäykseksi muuttui Elsa Alm jälleen siksi, mikä hän oli ollutkin; hän kumartui tytön yli, nosti hänet käsivarsilleen ja kantoi hänet sohvaan suudellen hänen valkeaa otsaansa.

— Anna anteeksi, Elsa, kuiskasi hän. — Minä olen saanut takiasi niin paljon kärsiä enkä tiennyt mitä sanoin...

Tyttö puristi häntä lujasti itseään vastaan.

— Riittää jo, Gunnar, voihi hän. — En tiennyt silloin, mitä tein, mutta etkö nyt ole saanut korvausta kaikesta?

— Olen kai, vastasi Gunnar Sten koleasti polvistuessaan vuoteen viereen. — Sähkötän heti isälleni, vaikk'en tiedä, onko siitä tuloksia.

— Kiitos siitä! Olen siitä aina sinulle kiitollinen ja muistan rukouksissani.

Huoneessa vallitsi outo hiljaisuus; kuului vain kahden ihmislapsen sydämen sykintä ja levoton, puuskittainen hengitys. Tyttö tarttui nuorukaisen käteen ja loi häneen pitkän, rukoilevan katseen.

— Anna anteeksi ja unohda, sanoi tuo katse.

— Sinä, virkkoi Gunnar Sten, vastaten synkästi hänen katseeseensa, sinä veit kuitenkin parhaimman mitä minulla oli, uskoni.

— Minä annan sen sinulle takaisin.

— Myöhäistä, Elsa, liian myöhäistä.

X.

Elämä ilman mitään päämäärää ja ilman mitään työtä oli autiota, kylmää ja tarkoituksetonta. Gunnar Sten tunsi sen, ja hetkittäin häntä vaivasi hirvittävä tuskaantuminen, mutta hän ei voinut sille mitään. Epätoivoisena hän katseli ympärilleen, etsien jotakin, mihin ryhtyisi, mutta mihinkään hän ei lopultakaan ryhtynyt. Hän itsekin piti itseään saamattomuuden juurikuvana, halveksi itseään sydämensä pohjasta, teki tarmokkaita päätöksiä, joiden toteuttamisesta ei tullut mitään ja kauhuissaan hän joskus pysähtyi ajattelemaan omaa tilaansa, mutta koetti samalla mahdollisimman pian nuo ajatukset kuitata.

Eräänä päivänä hän soitti Elsa Almille.

— Olen nyt sähköttänyt isälleni. Onkohan siitä mahtanut olla mitään tulosta? Olisi hauska tietää?

Oli. Vastaus oli ollut myönteinen ja tyttö oli syvästi kiitollinen. Hän olisi itse tullut kiittämään, mutta hänhän tiesi, ettei Gunnar tahtonut.

Gunnar Sten palautti mieleensä kaikki varhaisimmat kuvat Elsa Almista, mutta sittenkin hänen täytyi vastata:

— Ei, nyt se on liian myöhäistä, — minun olisi pitänyt kelvata sinulle joitakuuta kuukausia aikaisemmin...

Hän ei voinut enää tuntea pienintäkään lämpöä Elsa Almia kohtaan. Jos sitä jonkun verran olisikin ollut, oli viimeinen kohtaaminen ja asia, jonka yhteydessä se tapahtui, vienyt kaiken. Se oli tehnyt tytön naurettavaksi ja alhaiseksi.

Se, että isä oli kuullut hänen pyyntönsä, teki hänet kuitenkin iloiseksi ja innostuneeksi. Nyt hän tiesi, mistäpäin pelastus oli tuleva, ja hän kirjoitti kuumeisella kiihkolla kirjeen isälleen.

"Täällä minusta ei tule mitään", lopetti hän, "mutta antakaa minun tulla kotiini ja pankaa minut työhön, niin minä olen valmis mihin tahansa..."

Jännittyneenä ja vaihtelevin mielialoin hän odotti vastausta. Isänhän täytyi nähdä, miten syvälle hän oli nöyrytynyt ja kuinka lopen avuton hän oli, vastaus ei voinut olla muu kuin myönteinen. Hän tunnusti kyllä itsekin, että hän oli kaikkea muuta kuin miehekäs, mutta hän ei voinut olla muuta kuin sitä, mitä oli. Vaikka hän miten koetti karkaista luontoansa, ajatella järkevästi ja kylmästi, ja etsiä itselleen jotakin toimialaa tai tarttua vaikkapa kurssikirjoihin, palasi hän kuitenkin lopuksi omaan saamattomuuteensa ja avuttomuuteensa.

Neljän päivän kuluttua vastaus tuli. Hänen kirjeensä oli pantu uuteen kuoreen ja palautettu, mutta puolta sanaakaan siihen ei oltu lisätty.

Tämä oli kolmas ja viimeinen isku Gunnar Stenin sydämeen.

— Hyvä on, ajatteli hän kuolemantyyneenä katsellen palautettua kirjettään ja pidellen sitä käsissään, jotka värisivät kuin vilutautisen.

— Hyvä on, jatkoi hän tietämättä itsekään, mitä ajatteli. — Tästä tulee hyvä, oikein hyvä.

— Minä olen rappiolla, auttamattomasti rappiolla, totesi hän eräänä auringottomana, kohmeloisena aamuna.

Yhteiskunta ei kuitenkaan näkynyt olevan halukas tuomitsemaan häntä rappiolla olevaksi. Hänellä oli varoja yllinkyllin, hänen tuttava- ja toveripiirinsä pysyi ennallaan, vieläpä laajenikin, ja hän oli kernaasti nähty vieras missä tahansa. Kuten Einar Malm oli ennustanut, alkoi hän herättää mielenkiintoa naisissa; nämä hakivat mielellään hänen seuraansa, ja hän alkoi joutua suhteisiin.

— Etsijä minä olen, etsijä, joka en löydä, sanoi hän.

— Ah, kunpa minä voisin sinulle jotakin olla, sanoi nainen.

— Ryhdytön, kurja raukka sinä olet, sanoi Einar Malm, vaikka olikin juovuksissa ja silmät verestivät.
— Mutta sinä olet kuitenkin rehellinen ja sinulla on sydän.

Gunnar Sten ei ottanut suuttuakseen. Sydän, herkästi värähtelevä sydän, se kai hänellä oli. Ellei hänellä olisi niin paljon sydäntä, olisivat asiat toisin. Hän saattoi olla iloinen ja ylimielinen, tehdä pilaa ja laskea leikkiä, mutta kun hänen tielleen ilmestyi repaleissaan juokseva, kalpeakasvoinen kerjäläispoika, joka anoen ojensi kätensä häntä kohden, tunsu hän suurta sääliä eikä voinut rukoilevaa, laihaa kättä sivuuttaa.

— Anna sinä niille, sanottiin, — eläviin kuviin ne sen kuitenkin kulettavat.

— Mitäpä se minuun kuuluu, vastasi hän. Ja vaikka veisivätkin, niin ei kai se nautinto ole niille liikaa.

Hän tunsu jonkunlaista yhteenkuuluvaisuudentunnetta kerjäläisten kanssa eikä voinut selittää mistä se johtui. Hän ei ollenkaan ihmettelisi, jos hän jonakin päivänä katsoisi rukoillen silmiin ihmisiä ja ojentaisi kätensä heitä kohden. "Olkaa armeliaita minua kohtaan." Silloin oli kaikki niinkuin olla pitikin.

Joskus hänet valtasi voittamaton hellyydenpuuska, hän tunsu tarvetta olla hyvä, ja saada osakseen hyvyttä, hän tuli sairaaloisuuteen asti herkäksi, ja hänen oli vaikea aiheettomissa asioissa hillitä kyöneleitään. Se oli naurettavaa ja naisellista, hän puri hammasta ja päätti, ettei se enää saanut toistua. Mutta se toistui, eikä hän voinut muuta kuin nöyrästi alistua ja jälkeinpäin halveksia itseään ja koettaa peittää kaikki.

Toisinaan taas hän tunsu itsensä suureksi ja väkeväksi ja kaiken yläpuolella olevaksi. Hän oli kylmä ja tunteeton, antoi sarkastisia vastauksia ja kohautti olkapäitään pienille asioille, ja tuttavat katselivat häntä kummeksien ja kunnioittaen. Tällöin hän myös tunsu itsessään voimaa ryhtyä tekemisiin todellisuuden kanssa. Mutta tätäkin vaihetta kesti vain hetkinen, ja kun toiminnan hetki tuli, oli hän vaipunut entiseen haaveksivaan saamattomuuteensa.

— Teidän hermonne ovat aivan pilalla, totesi suuri lääkäri. — Minä määrään teille lepoa.

— Lepoa, toisti Gunnar Sten kummastuneena. — Minun koko elämäni on yhtä ainoata lepoa.

— Vai niin, hymähti suuri lääkäri. — Tehkää sitten työtä, mitä työtä tahansa, mutta älkää kulkeko ympäri ja kuvitelko olevanne surkein kaikista luoduista. Saatteko unta?

— Aina asianhaaran mukaan.

Suuri lääkäri kohautti olkapäitään ikävystyneen näköisenä.

— Siis työtä vain, eikä järkeilyä, lopetti hän. — Alkaaksenne on olemassa hakkaamattomia halkoja yllin kyllin. Ja siinä hakatessanne keksitte kyllä toimialan, joka sopii teille paremmin. Muuta reseptiä en tällä kertaa voi antaa.

Gunnar Sten oli nöyrä mies ja hän teki mitä suuri lääkäri oli käskenyt. Väliin hän viipyi päiväkaudet puuvajassa ja sai väriä kasvoilleen ja työn tuottamaa raukeutta jäseniinsä.

Ajatuksistaan ja mielikuvistaan hän ei kuitenkaan päässyt minnekään. Muutaman ajan kuluttua hän alkoi olla vakinainen vieras kapakoissa.

Jonakin hetkenä oli Gunnar Sten lainannut Nurmelaistalle viitisentuhatta markkaa, ja eräänä päivänä tuli Nurmelaisten maksamaan ne ja entiset lainansa takaisin. Hänellä oli yllään ihka uudet vaatteet, ja hän tuoksahti jo kaukaa väkeville.

Nurmelaistista oli tullut kauppias. Gunnar Sten oli tästä jo aikaisemmin kuullut Einar Malmilta, mutta hän ei ollut kiinnittänyt siihen erikoista huomiota. Hän oli pitänyt sitä vain yhtenä Nurmelaisten tavanomaisista oikeuksista ja päähänpistoista, joilla hän koetti ylläpitää alenevaa arvoaan.

— Minulle alkavat vähitellen portit aueta, sanoi Nurmelaisten.

Gunnar Sten ei ollut tuntenut erikoista vastenmielisyyttä Nurmelaista kohtaan, vaikka hän oli saanutkin suudelman Margit Malmilta. Hän oli pitänyt Nurmelaista vain jonkunlaisena välttämättömänä, puolittain sääliittävänä, puolittain humoristisena renkaana ihmisketjussa, — suudelmakin oli vain kerjäämisensekaisen kärkkymisen tulos, kerjäämisen, jonka päätarkoituksena oli herättää ensi kädessä sääliä. Koko hänen voittamaton vastenmielisyytensä oli kohdistunut ainoastaan ja yksinomaan Margit Malmiin.

Kun Nurmelaisten nyt oli voittanut ensi arkuutensa ja istui nyt hänen edessään itsetietoisena ja täynnä oman arvon tuntoa, muuttui Gunnar Stenin suhde häneen ja hän alkoi tuntea ensin orastavaa, sitten yhä voimakkaampaa vastenmielisyyttä. Mutta se ei johtunut siitä, että hän vaistosi Nurmelaisten kuuluvan niihin, joiden oli oleva tulevaisuus eräissä rajoitetuissa suhteissa.

— Vai niin, vastasi hän siis viileästi. — No, kyllä on jo aikakin. Vai olet sinä ansainnut lujasti ja millä?

— Kaikenlaisella... hm. Ymmärräthän ajan.

Gunnar Sten tunsu olevansa koko joukon Nurmelaisten yläpuolella, kun hän neuvoi:

— Pidä sitten kiinni saavutuksistasi. Isäni on sanonut, että rahattomilta, jotka äkkiä saavat rahoja, ne kaikkein nopeimmin kierivät pois.

Hän puhui isästään aivan levollisesti ja asiallisesti, ja vaikka Nurmelaista vaivasi kova uteliaisuus, ei hän sittenkään tehnyt mitään kysymyksiä.

— Portit, jotka ovat aukeamassa, jatkoi Gunnar Sten hitaasti, — voivat nimittäin yhtä pian sulkeutua.

Nurmelaisten naurahti, ja ensi kerran Gunnar Sten huomasi, että se muistutti hevosen hirnahdusta. Häntä alkoi vaivata hieno harmi ja hän olisi ollut kiitollinen, jos Nurmelaisten olisi noussut ja lähtenyt.

Huoneeseen tuli levoton, jotakin ennustava hiljaisuus, jolloin Nurmelaisten kiivaasti poltti sikariaan ja Gunnar Sten salaa haukotteli ja ilmeettömien silmien katseli eteensä ja ympäri huonetta toivoen, että Nurmelaisten jo todellakin oivaltaisi lähteä. Ja Nurmelaisten aavisti nuorukaisen ajatukset; hän tekikin jo liikkeen noustakseen, mutta samalla hänestä tällainen äkkinäinen lähtö tuntui nololta ja saamattomalta ja hän istui siis neuvottomana ja sanattomana kiinteästi paikallaan.

— Sinä olet oikeassa, sanoi Nurmelaisten viimein hitaasti, — sillä itsetiedottomasti pelkäätkin porttien sulkeutumista.

— Mm... mm... Tokkohan sentään... Minulla on sentään aina jotakin...

— Kaikkea muuta paitsi voimaa.

— Mm... mm... Tämä on nyt ainoastaan sellainen välitila, jota minä elän siksi, että minulla on siihen varoja... Ettäs tiedät.

Nurmelaisten oli koettanut asettua Gunnar Stenin opettajaksi, mutta hätkähti ja tunsu itsensä masennetuksi. Gunnar Steniin oli sittenkin viime aikoina tullut jotakin itsetietoista, surullisen itsetietoista, entisen puoliyksinkertaisen ja lapsellisen neuvottomuuden ja viattomuuden sijaan.

Näin ei Gunnar Sten koskaan olisi voinut vastata Einar Malmille, jonka ehdottoman, hienon ylivoimaisuuden hän tunnusti. Nurmelaistallekin oli hän vastannut enemmän yliotteen säilyttämiseksi kuin pakosta ja totuudenmukaisuudesta ja hän oli itsekkin tyytyväinen tyyliin ja katkaisevaan vastaukseensa. Mutta samalla hänen piinautuneen sielunsa läpi vilahti värisyttävä aavistus; hän myönsi itsessään Nurmelaisten sanat tosiksi, ja sisimmässään hän oli näkevinään lopullisen autiuden joka taholta kuollein, ilmeettömien silmien katselevan häntä ja kaikkinielävän kuilun olevan jalkain juuressa. Tarvitsi vain hypätä.

Hän tarjosi Nurmelaistalle viiniä, saadakseen itsekkin, ja alkava, kolkko autiudentunne otti väistyäkseen.

Vai niin, — Nurmelainen istui siis tuossa ja oli tehnyt huikean hyppäyksen ylöspäin. Istui jonkunlaisena esimerkkinä hänelle.

— Jos minä olisin saanut aloitta sinun asteeltasi, alkoi Nurmelainen, nähtävästi aikoen puhua pitkään, mutta pysähtyi samassa, nähdessään, ettei toinen kuunnellut eikä aikonutkaan kuunnella häntä.

... Nurmelainen istui siis tuossa jonkunlaisena esimerkkinä. Hyvänä esimerkkinä, joka tulisi saamaan vaikutusvaltaa ja arvonantoa suunnilleen samanlaista kuin kotikaupungin teurastaja, joka oli koonnut omaisuuden. "Hän on aloittanut tyhjästä ja nyt hänellä on kolmesataatuhatta", sanottaisiin. Ja niin edespäin... Hänellä olisi vaimo ja lapsia ja porvarillinen koti... Hänet valittaisiin kaupunginvaltuustoon... No niin... jaa...

Gunnar Sten mietti tahtomattaan näitä asioita ja punnitsi vastakohtia. Hän ei voinut sittenkään antaa arvoa Nurmelaiselle eikä pitää häntä sytyttävänä esimerkkinä. Nurmelaisesta hän ei voisi ottaa vähintäkään oppia.

— Lähdehän jo, sanoi hän välinpitämättömästi ja katsahti kelloaan.

Hänellä oli nimittäin kohtaوس Sonja Tsherkassovan kanssa, jolla oli korkea rinta ja pehmeät, kuumat käsivarret. Gunnar Sten tunsu lievää pyöritystä, ajatellessaan Sonja Tsherkassovaa ja kärsimättömyyttä siitä, että Nurmelainen viivytti lähtöään.

Sitten hän rupesi äärimmäisellä huolella valitsemaan kaulahuiviaan, rintaneulaansa ja kalvosinnappeja. Lompakon hän työnsi pullolleen seteleitä, — voitaisiin ehkä tarvita. Riippuu mielialasta ja saavutettavasta tunnelmasta. Koko ajan, minkä lähtövalmistuksia kesti, löi sydän odotuksesta levottomana.

Niin, ja — minkälaiseksi olikaan hänen elämänsä muodostunut?

Yhtä ainoaa, kiihkeää ja levotonta tyhjän ja samalla ratkaisevan odottamista. Sarja kohtauksia, joiden välinen aika täytyi saada siedettävästi kulumaan.

Olihan hän sitäpaitsi tehnyt sonetin, jonka johdosta kuuluisa runoilija oli lausunut onnittelunsa ja kehoittanut jatkamaan, vaikka itse asiassa koko elämä on yhtä ainoata runoa, enemmän tai vähemmän rytmikästä.

Hm... Sonja Tsherkassova...

Ulkona tuntui ilma läkähdyttävän kuumalta, ja kaduilla oli tunnelma kiimainen. Viimeiset kuumat päivät ja sitten tulisi syksy.

Gunnar Sten ei ottanut ajuria, vaan käveli määräraikkaan. Se oli työtä ja se viihdytti.

XII.

Gunnar Sten laski, paljonko hänellä vielä oli varoja jäljellä, ja hän oli tarkastukseen tyytyväinen. Oikeastaan se oli vastenmielinen ja ilkeä toimitus, mutta sen täytyi tapahtua. Hän ei ollut pitänyt mitään lukua menoistaan, mutta kun hän nyt oli tarkastuksen toimittanut, tunsu hän vastenmielistä tyydytyksentunnetta. *Siinä* suhteessa ei siis kuilu vielä ollut jalkain juuressa. Ajan kuluessa kuluisi tietysti vielä jäännöskin, — *mihin*, sitä hän ei ruvennut harkitsemaan — eikä Gunnar Sten erikoisella kauhulla ajatellut hetkeä, jolloin tulisi antamaan pois viimeisen penninsä. Silloin tulisi tapahtumaan jotakin ratkaisevaa, se oli selvää, mutta siihen mennessä saattoi myöskin tapahtua jotakin yhtä ratkaisevaa.

Hän oli jo päästänyt kaikki käsistään, antoi päivän mennä ja toisen tulla, eikä vaivautunut ajattelemaan asioita sen enempää.

Eikähän se mitään olisi hyödyttänytään.

Huomaamatta, kuinka oli siihen tilaan joutunut, alkoi hän juoda. Ennen oli hän juonut seurassa, nyt piti hän yksinäisyyttä parempana. Hän sai antaa ajatuksensa olla rauhassa, antaa niiden rakentaa linnoja ja tuulentupia ja taas hajoittaa ne, minkään syrjäisen seikan niihin vaikuttamatta. Ehkäpä hän jostakin humalasta oli löytävä sen kiinnekohdan, jota turhaan etsi.

Toverit rypistivät kulmiaan ja miettivät, pyrkiäkö seuraan vai pysyäkö kokonaan erillään. Naiset vaistosivat, että joku merkillinen loppuunpalamisprosessi on käymässä, ja alkoivat yhä enemmän lähentää häntä. Gunnar Sten huomasi kaiken niinkuin läpi sumun, hänellä oli sydäntä ja hyvä sana kaikille: "Tulkaa ja nauttikaa! Mutta kun on mennäkseen niin menköön."

— Se on vain eräs väliaste, saat nähdä, sanoi Nurmelainen.

— Taloudellinen dekadenssi alkaa, hymähti Einar Malm karusti. — Muutaman vuoden kuluttua hän myy kellonsa ja vie hännystakkinsa panttilaitokseen.

— Varjelkoon! huudahti Nurmelainen.

Ja molemmat surivat, sillä molemmat pitivät Gunnar Stenistä. Heidän silmiensä edessä syöksyi mies suinpäin turmiotaan kohden, eikä kumpikaan voinut sitä estää.

Gunnar Stenin ansioluettelo kasvoi. Hänen ympärilleen ryhmittyi kirjailijoita, jotka eivät saaneet kustantajaa, ja taiteilijoita, joiden taulut jury ilman muuta pani syrjään. Elämä muodostui yhdeksi ainoaksi suureksi pyörteeksi, josta hän vaivoin erotti itsensä. Kauanko tätä tulisi kestämään, kauanko?

Hän vietti palvelijattarensa ja päätti mennä hänen kanssaan naimisiin. Se oli hänen velvollisuutensa, sillä suhteesta tulisi olemaan seurauksia. Hän oli sitäpaitsi hyvä ihminen, vaikka häneltä puuttui sivistystä.

Einar Malm joutui ymmälle, kun kuuli tämän.

— Sinun tarvitsee vain nähdä hänen syövän, niin rakkautesi pakenee ikkunasta ulos, sanoi hän, mutta mietti sittenkin asiaa vakavasti.

— Tässä ei olekaan kysymys mistään rakkaudesta, vaan velvollisuudesta, vastasi Gunnar Sten kiinteästi.

— Sitten sinun on paras perustaa haaremi, sillä sellainen suhde velvoittaa aina, olipa sillä seurauksia tai ei, huomautti Einar Malm kuivahkosti, mutta ajatteli edelleenkin asiaa. Kukapa osasi sanoa, eikö avioliitto voisi olla pelastukseksi. Saisi edes jotakin vakinaista mietittävää.

Gunnar Sten värähti, ja hänen ajatuksensa lensivät väkisinkin erääseen Eeva Pääskylään tai Leivoseen ja sitten muutamiin muihin. Maaailma kävi kirjavaksi hänen silmissään.

Einar Malm ajatteli asiaa tarmokkaasti ja puolueettomasti. Hän muisti oman sisarensa, jonka hymy oli kuollut ja jonka poskilla ruusut olivat kalvenneet, ja hän puraisi huultaan, tuntien hetken synnillistä nautintoa siitä, että Gunnar Sten nauttii piian. Mutta samassa hän muisti Nurmelaisen, Gunnar Stenin sairaan — mitäpä se muuta voi olla — mielentilan, hänen lapsuudenaikainen, karu ystävyytensä voitti, ja hänen ajatuksensa palasivat entiselle, puolueettomalle ladulle. Gunnar Sten ja piika — yhdistelmä oli kauhea, eikä Einar Malmin tajunta jaksanut sitä sulattaa.

— Hän saa minulle lapsen, Stenin, lausui Gunnar Sten. — Etkö ymmärrä? Minä tulen kohtelemaan häntä kuin vaimoani.

— Sitä sinä olet jo tehnyt, kirahti Einar Malm: katkerasti. — Häntä ja monta muuta.

Ei, yhdistelmä oli sittenkin mahdoton. Ja Einar Malm järjesti asian niin, ettei nainen huolinut Gunnar Steniä mistään hinnasta. Hän otti ennen paljon rahaa ja lapselleen Stenin nimen.

Viimeksimainittua ei kuitenkaan tarvittu, sillä lapsi syntyi kuolleena ja nainen tuli entiseen paikkaansa.

Margit Malm itki tai tuijotti tunteettomasti eteensä.

— Herkeä, huudahti hänen veljensä ja polki jalkaansa. — Ei kannata, ei tosiaankaan kannata.

— Minä rakastan häntä sittenkin, nyyhkytti sisar.

Siihen ei veli vastannut mitään, katseli vain ikkunasta ulos, ja hänen terveillä kasvoillaan, kuvastui tuskaannus ja viha. Ellei sisarta olisi, jättäisi hän Gunnar Stenin oman onnensa nojaan; siten itsensähävittämisprosessi kävisi nopeammin, katastrofi tulisi nopeammin ja kaikki olisi ohi.

Sillä katastrofi tästä kuitenkin lopuksi tulee, ajatteli hän, siitä ei päästä minnekään.

XIII.

Kuten sanottu oli Gunnar Stenin elämä muodostunut mitä täydellisimmäksi, toimeentomaksi odotukseksi.

Tarvittaisiin vain pieni, hienon hieno tapaus, ja kaikki kääntyisi oikealle, valoisalle tolalle.

Hän vaistosi sen ja odotti sitä kaikin hermoin, mutta mitä laatua tai millainen sen piti olla, sitä hän ei kyennyt edes kaukaisestikaan määrittelemään. Jotakin oli auttamattomasti vinossa, ja apu oli tuleva ulkoapäin, sen hän kaukaisesti käsitti, mutta ei mitään muuta. Hän ei edes kyennyt itselleen selvittämään, kuinka kauan tällaista tilaa oli kestänyt. Hänestä tuntui lopuksi niinkuin sitä olisi kestänyt koko hänen nuoruutensa, ja jos sitä ennen oli ollut toisenlaista, oli se vain ollut valmistelua siihen, mitä nyt oli. Kuinka hän tähän tilaan oli joutunut, se oli myöskin selvittämättä. Tässä sitä nyt vaan oltiin ja sillä hyvä.

Gunnar Sten tunsi, että hän nyt kieltämättömästi oli sillä, mitä hän oli mielikuvissaan nimittänyt maailmanrannaksi. Tosin hänellä oli koti, johon vetäytyä, ja tosin hänen jokapäiväinen toimeentulonsa oli täydellisesti turvattu, mutta mitään muuta ei hänellä ollutkaan. Hänen sielussaan asui jatkuva autius, joka ajoittain kärjistyi kalvavaksi kaihoksi.

Rientoaskelin ja ikäänkuin vastustamattoman voiman sysäämänä hän luisui eteenpäin välttämätöntä ratkaisua kohden, koko ajan odottaen ja odottaen ja väliin tarrautuen kiinni olevaisiin tai olemattomiin kiinnekohtiin, mutta heti päästään ne jälleen irti.

Isä oli muuttanut hänelle erittäin kaukaiseksi, ja kun hän joskus hänet muisti, ajatteli hän häntä aivan ulkokohtaisesti ja koetti mahdollisimman pian päästä niistä ajatuksista erilleen. Ei siksi, että ajatus häntä millään tavalla olisi vaivannut, vaan siksi, että oli vastenmielistä ajatella epämiellyttäviä kohtauksia. Isä oli jokaisella. Isä oli antanut hänelle elämän ja hän tulisi joskus hänet perimään yhdessä veli Kaarlen kanssa. Siinä kaikki. Olipa hän yhdessä Nurmelaisten kanssa tehnyt "ajattelemattomuuden" tai ei, hänen kohtalonsa olisi kaikissa tapauksissa ollut sama. Vähitellen hänestä tämä kaikki alkoi tuntua vallan luonnolliselta.

Gunnar Steniä alkoivat vaivata unettomat yöt. Hän kulki täysin pukeutuneena pimeissä huoneissa ja katseli himmeästi valaistuja öisiä katuja. Väliin hän syöksyi kadulle ottamaan osaa yöelämään, väliin häneen pyrki korkea ja harras tunnelma niinkuin silloin kerran kirkossa tai silloin, kun Margit Malm lauloi Synnöven laulun. Miten pitkä aika siitä olikaan? Se oli sittenkin aikaa, johon liittyi kauneutta ja tunnelmaa. Ja sen korkean ja hartaan tunnelman vallassa, joka häneen pyrki, lensivät hänen ajatuksensa Jumalaan. Mutta Jumala oli kaukana ja korkealla, Hän oli luoksepääsemätön, majesteettillinen ja suuri, Hän oli luonut kaikki, mitä oli, ja asettanut tähdet taivaalle ja planeetat kiertämään ikuisia ratojaan, Jumalalla ei ollut mitään tekemistä Gunnar Stenin kanssa. Gunnar Sten olisi tahtonut tuntea itsensä orvoksi ja avuttomaksi ja puhua Herran kanssa niinkuin joskus kauan, kauan aikaa sitten, äidin eläessä, mutta se korkea ja harras tunnelma ei riittänyt rinnan sulattamiseen, ja vapauttava kyynelten lähde oli jo aikoja sitten kuivunut.

Eikä Gunnar Sten voinut olla tuntematta lievää painostusta ja vastenmielisyyden sekaista tunnetta ajattellessaan, mitä ajatteli, ja hän koetti nyt pian saada ne sivuutetuiksi.

Hän oli turtunut, hänen tunteensa olivat liiaksi kulutetut, hän oli itkenyt naisellisen paljon, vast'edes ei niin tulisi tapahtumaan.

Niin, — ja eräänä päivänä saapuu sitten Margit ja Einar Malmin isä, vuorineuvos Malm. Hänessä on todellakin jotakin vuoren tapaista, alkaen kaljusta päästä ja harmajasta poskiparrasta ja kotkannenästä musertavan rauhallisiin silmiin ja suunnattomaan ruumiiseen asti.

Gunnar Stenin mieleen muistuu heti Margit Malm, ja häneen menee eräänlainen lämpö, joka ei kuitenkaan kasva kaihoksi ja rakkaudeksi, sillä samalla hänen mielikuviinsa ilmestyy Nurmelaisten hengästyneenä ja hätäytyneenä ja yöllä annettu ja otettu suudelma. Hän ei voi päästä ajatuksesta, että häntä on petetty, ja vaikk'ei hän millään tavalla vihaa Nurmelaista, tuntee hän lämmön ohella uudistuvaa vastenmielisyyttä Margit Malmia kohtaan, samalla kuin hän ajattelee häntä hellästi ja myötätuntoisesti. Mutta millään ehdolla ei hän halua häntä nähdä eikä puhutella.

Vuorineuvoksen tulo ei millään tavalla rasita Gunnar Steniä, eikä vuorineuvos anna ymmärtää, että hänen tulollaan olisi mitään erityisempää merkitystä. Hienosti ähkien antaa hän palvelijan auttaa yltään, oikaisee kalvostimiaan ja astuu joustavasti sisään, luoden puoliuteliaan katseen ympärilleen.

— Hauskaahan sinulla täällä onkin, puhelee hän. — Luulisihan täällä...

Sitten hän ottaa sikarin, katkaisee sen huolellisesti ja sytyttää sen vielä huolellisemmin, aivan kuin aikoi istua ja haastella tuttavallisesti ja rattoisasti pitemmän aikaa. Juuri tuon näköinen tulee Einar Malmkin olemaan parin-, kolmenkymmenen vuoden kuluttua.

— No, mitenkä ne asiat oikein ovat? katkaisee vuorineuvos äkkiä hiljaisuuden.

Gunnar Sten ällistyy putoavaa kysymystä, ja vaikk'ei vuorineuvoksen läsnäolo mitenkään rasita, vetää selittämätön vaisto häntä istumaan lähemmäksi tuolin reunaa.

— Mitenkäpä ne... vastaa hän. — Siinähan ne...

— Hm... Ikävää tämä vain on, hiton ikävää. Einar ja Margitkin kärsivät tästä.

Gunnar Stenin on ikävä, mutta millä tavoin tämä voi vaikuttaa vuorineuvokseen, kummiin, se ei sisälly hänen tajuntaansa.

Vuorineuvos on monasti aikonut poiketa sisälle puhelemaan hiukan, mutta on ajatellut, että kai täysikasvuinen mies itse hoitaa asiansa. On isänkin kanssa puhunut — isä on käynyt täällä muutaman kerran —, mutta ei ole auttanut. Pitihän se muuten tietäkin, mutta otti nyt asian kuitenkin puheeksi. Joko rahanpuute alkaa?

— Ei.

Vanhan Malmin kasvoja kirkasti itsetiedoton hymy.

— Ajattelin vain, että voisinhan minäkin alussa... Mutta parempihan on — luonnollisesti...

Gunnar Stenin ajatukset ovat seisahtuneet. Vuorineuvoksen tulo on perinpohjin ällistyttänyt hänet. Tuossa hän nyt istuu, polttaen parasta havannaa, ja koettaa mutkateitä päästä johonkin. Mihin? Saa odottaa.

— Ei missään tapauksessa pidä vain kääntyä sellaisten koronkiskurien puoleen, jatkaa vuorineuvos hyväntahtoisesti. — Kyllä ne kernaasti tekisivät selvän kauppaneuvos Stenin perillisestä. Asiat voidaan järjestää muutenkin. Eikä myöskään panna nimeä vekseliin, ei pitkin eikä poikin. Tietysti pankki ne ottaisi — ei siitä puhetta — mutta sittenkin...

— Minulla ei ole ollut rahanpuutetta, keskeyttää Gunnar Sten lyhyesti.

— Ei siltä ole näyttänytkään, myöntää vuorineuvos myötätuntoisesti.

Sitten hän taas kauan aikaa imee sikariaan, miettien, miten pääsisi pääasiaan. Hän on kuin savua suitseva tulivuori.

— Kun ei tästä kuitenkaan näy tulevan mitään, leikkasi hän sitten, ottaen jonkunlaisen holhoojaseaman Gunnar Steniin nähden, — ja kun rahojakin on vielä jäljellä, voisit tallettaa osan tänne ja lähteä ulkomaille katselemaan hiukan ympärillesi. Uudet seudut ja maisemat, uudet vaikutelmat ja uudet ihmiset... Se antaisi ryhtiä ja pontta...

Gunnar Sten omaksui heti vuorineuvoksen ajatuksen ja innostui.

— Setä on aivan oikeassa, sanoi hän. — Sitä en ole tullut ennen ajatelleeksi.

— Minä tunnen itseni jo melkoisen virkistyneeksi, kun käyn Tukholmassakin, selitti vuorineuvos hymyillen, — ja jos pistäydyn Englannissa, tunnen itseni uudestisyntyneeksi. Mutta kurorteja en voi sietää. Karta niitä, poikaseni, jos haluat säilyttää terveytesi.

Päässään Gunnar Sten jo teki suunnitelmia, miten matkansa järjestäisi, eikä hän voinut vuorineuvoksen hyväntahtoiselle pakinalle muuta kuin hymyillä. Hän vilkaisi vuorineuvokseen ja huomasi, että leppeän puheen ja käskevän ulkomuodon välillä oli huikea erotus ja että vuorineuvos tahallaan oli nyt ottanut toisen naamarin. Noin myhäilevänä ja hyväntahtoisena ei vuorineuvos Malm koskaan ollut sisältynyt hänen tajuntaansa. Ja kuta useamman kerran hän puolittain salaa vilkaisi vuorineuvokseen, sitä selvempänä heräsi hänessä epämiellyttävä tietoisuus siitä, että hän jollakin tavalla oli Malmeille taakaksi ja että nämä kunniallisella tavalla tahtoivat päästä hänestä eroon.

— Sinä olet niin väsynyt, lausui vuorineuvos, että sinun olisi parasta järjestää lähtöä mitä pikimmin.

Tuossa istui eräs vieras mies, joka oli hänen kumminsa ja hänen vanhempiansa vanha tuttava, mutta jonka kanssa hänellä ei muuten ollut vähintäkään tekemistä, ja tuolle vieraalle, hyväntahtoiselle herralle oli mitä tärkeintä, että hän mahdollisimman pian katoaisi hänen näköpiiristään. Hyvä — hän

saa toivomuksensa täytetyksi.

— Jos menet Hampuriin tai muihin suuriin kauppakeskuksiin, sano vuorineuvos, niin katso ympärillesi, katso ympärillesi, ja ota vaari tilaisuuksista. Ja sitten voisit käydä Wilson & Faberilla Newcastle on Tynnessä tai vanhan Llewelyn Smithin luona Hullissa, molemmat ovat suhteissa teikäläisiin. Äläkä unohda täällä olevia...

— Minä olen erittäin kiitollinen sedälle kaikista neuvoista.

— Tjaah — noudata niitä myöskin, noudata niitä myöskin, Gunnar, niin minäkin olen kiitollinen.

Ja vuorineuvos Malm nousi suurena ja juhlallisena hyvin toimitetuin asioin ja tyytyväisyyden hymy huulilla. Tämä oli siis Margit Malmin isä, ja hiukan ulkonevan alahuulensa ja kauniin, pyöreän leukansa oli tyttö kieltämättömästi perinyt isältään, mutta ruskeat silmät taisivat olla äidin. Gunnar Sten muisti taas elävästi Margit Malmin, häntä sykähdytti hiukan, ja siihen sykähdykseen sekaantui suuri määrä kaihoa, mutta ihme kyllä — ei mitään vastenmielisyyttä. Sekunnin ajan hän muisti Nurmelaisenkin, mutta siihen sisältyi voimakas pohjatunne siitä, ettei Nurmelaisella ja Margit Malmilla kaikesta huolimatta saattanut koskaan olla mitään yhteistä.

— Eikä mitään turhia jäähyväisvisiittejä, puheli vuorineuvos ollen jo lähdössä. — Lähdet vain ja tulet: tässä minä nyt olen ja terveisiä Alppien takaa tai Pohjanmeren tuolta puolen.

Selvät sanat, vaikka hienosti lausuttu. Häntä alettiin siis karttaa. Auttamaton "bakki" siis siltäkin taholta.

Gunnar Stenissä leimahti voimakkaana vanha rakkaus Margit Malmia kohtaan, hetkisen hänestä kaikki tuntui valoisalta, hän aikoi tarttua vuorineuvoksen takinliepeeseen ja puhua kaikki. Mutta tuhannet hienommat ja karkeammat syyt huusivat voimakkaasti vastaan, aikomus jäi pelkäksi aikomukseksi, ja jäsenet tuntuivat puutuneilta ja äärimmäisen raukeilta. Eilen se ehkä vielä olisi käynyt, nyt oli kaikki liian myöhäistä, peruuttamattomasti liian myöhäistä.

Hänen pohjimmaiseen tajuntaansa jäi sittenkin Margit Malmin kuva kauniina, uhrautuvana ja ilman pienintäkään tahraa. Häntä hän oli rakastanut ja tuli rakastamaan. Kaikki se, mikä oli aste asteelta sen välille kasaantunut, poistui hetkeksi, mutta vain hetkeksi. Sitten astui taas sumu eteen, ja piinautunut mielikuvitus alkoi toimia.

Ulkona vonkui syystuuli lennätellen kuivia lehtiä pitkin bulevardia, ja Gunnar Sten kulki sinne, missä tiesi näkevänsä kauniita vartaloita, missä musiikki soi, lasit kilahtelivat ja missä kaikki oli yhtä ainoata valomerta. Hänen rinnassaan takoi kiihkeästi, hänen mielessään oli Margit Malm, ja hän oli lähimain samanlaisen tunnelman vallassa kuin lähtiessään kerran erään Elsa Almin luota. Silloin hän toki oli ollut puhdas ja kokematon, nyt hän oli vain samanlainen kuin tuhannet muut.

Hän tulee tarkalleen seuraamaan vuorineuvos Malmin ohjeita, mutta jo ennakoita hän varmasti saattoi aavistaa, että hänen matkansa ei tulisi kulkemaan firmoja myöten.

— Siis Margit Malmkin!

Heidän välilleen oli asettunut korkea, ylitsepääsemätön vuori, mutta Margit sitä ei ollut asettanut, ellei juuri hän itsekään. Mitä tämä taas oli ja mihin tämä oli johtava? Hän tunsu itsensä taas pitkästä aikaa herkäksi ja helläksi ja hänen sisässään värähteli, aivan kuin tahtoisi se värähtelevä ja päätään nostava pusertaa esille itkun. Sitä ei kuitenkaan tullut.

— Täytä maljat, viinuri. Kolmen päivän kuluttua et minua enää näe...

Sitten kaikki hukkui musiikkiin ja rytmiin, ja tunnelma oli syrjäisestä moitteetton, mutta joku siinä kuitenkin sorahteli.

Gunnar Sten oli mukana, ajatukset muualla.

XIV.

Lähes neljä vuotta kului, ja Gunnar Sten tuli takaisin.

Kukaan ei häntä odottanut eikä kukaan ollut häntä vastaanottamassa, hän tuli, koska oli tullakseen.

Ei siitä sen enempää.

Oliko hän muuttunut? Herra sen tiesi. Ainakin ulkonäöltään. Hänen katseensa oli ilmeetön, hiukset olivat harvenneet ja ohimoiden tienoilla näkyi harmaita oraita, hänen ryhtinsä oli raukea, mutt'ei velto, hänen kätensä vapisivat lakkaamatta paitsi eräässä määrätysssä tilassa.

Kukaan ei ollut häntä vastaanottamassa, ja yksin hän ajoi kotiinsa, jonka vuokra oli maksettu viideksi vuodeksi eteenpäin, yksin hän ajoi kotiansa kohden katsellen välinpitämättömin katsein ympärilleen.

Kesä oli vaihtumassa syksyksi ja vuodenaika oli tunnelmarikkain. Katulyhdyt valaisivat, mutta ilma oli tukahduttava ja saattoi erottaa kaukaisia, haipuvia tuoksuja. Ihmisvirta hälisi ja soljui edestakaisin, kaikilla oli kiire, mutta tämä ei liikuttanut Gunnar Steniä.

Sydän löi nopeassa, levottomassa tahdissa, mutta niinhän se oli tehnyt viimeiset vuodet. Se ei ollut mitään uutta. Hiukan kovemmin se sykähti, kun hän eräässä kulmauksessa korkein kultakirjaimin luki "Asianajotoimisto Einar Malm Advokatbyrå", mutta palautui pian tavalliseen tahtiinsa.

— Pianhan se kävi, ajatteli hän raukean tyytyväisenä. — Hyvä on, hyvä.

Ja sitten hän antoi taas mennä eteenpäin ja ajatteli Einar Malmin kaunista sisarta, kaukaa, hyvin kaukaa ja haaveellisesti niinkuin oli tehnyt nämä neljä vuotta. Miksi hän oli erään ajan häntä karttanut ja ollut ajattelematta? Se oli vain johtunut jostakin. No niin — nyt hän häntä ajatteli, tuntien, että se on sekä sairaalloista että ehkä liian myöhäistä, mutta hän teki kuitenkin niin siksi, ettei voinut olla niin tekemättä.

— Margit Malm, hän, joka oli minulle niin hyvä ja joka lauloi niin kauniisti. Ainoa, joka tuli minun luokseni silloin, kun minä olin yksin.

Se aika oli onnetonta ja kaunista, yhtä kaunista, kuin tämä nykyinen aika, oikeastaan välitöntä jatkoa edelliselle, oli harmaata ja yhtäkaikkista.

Naurettavaa ja typerää on miehisen miehen tunteilla, liiat tunteet ja herkäät hermot saattavat muodostua Waterlooksi, ne saattavat tehdä vieläkin enemmän: muuttaa traagillisen koomilliseksi. Gunnar Sten tiesi tämän, mutt'ei huolinut sitä ajatella. Tämä kaikkihan oli vain elämää. Nyt oltiin tultu perille. — Kypsä minä olen, kypsä, ajatteli Gunnar Sten.

XV.

Ja nyt hän oli taas juonut.

Tällä kertaa kylläkin ainoastaan kolme päivää perätysten, mutta onhan siinäkin yhdeksi kerraksi.

Eikähän hänellä, sananmukaisesti ottaen, enää mitään päämäärää tai tarkoitusta itseensä eikä yhteiskuntaan nähden ollutkaan, — hän vain eli juodakseen ja joi koska eli.

Kukaan ei häntä siitä voinut moittia. Hänellä oli varaa niin tehdä, hän pukeutui säädyllyisesti, eihän hän muuten mikään gentlemanni olisi ollutkaan, — hän ei koskaan häväissyt itseään, hän oli kaikessa *comme il faut*, paitsi siinä, että hän etupäässä joi. Joi vakaumuksesta, joi periaatteesta, joi sydämen ja sielun yltäkyläisestä tyhjyydestä.

Miten hän oli sellaiseen olotilaan joutunut ja miten kauan sitä oli kestänyt, sitä hän ei enää viitsinyt ajatella. Mitä hän ajatteli, oli korkeintaan:

— Näin kai on paras.

Hiukan vaivaamalla aivojaan sai hän selville, että tällaista olotilaa oli nyt kestänyt viitisen vuotta. Oli sekin olotilaa: viitisen vuotta yhtä ainoata, jatkuvaa humalaa.

Siis viisi vuotta. Se ei ole kovin pitkä aika ajanjaksona, ihmiselämässä se on jotenkin huomattava aikamäärä, mutta melkein keskeytymättömäksi humalaksi se on suunnaton ajanjakso. Hän ei voinut oikein kuvitella sitä mielessään: viisi vuotta, päivästä toiseen, yhtä ainoata humalaa lyhyet, autiot todellisuuden hetket välissä.

Hän oli siis se Gunnar Sten, joka viisi vuotta sitten oli ollut nuori, toivorikas, sivistynyt, varakas,

sanalla sanoen mies, joka voi ja saattaa luottavaisena katsoa tulevaisuuteen, täysin tietoisena siitä, millaiseksi se tulee muodostumaan, ellei maailmanjärjestys horjahtele.

Kaikesta huolimatta hän oli se sama Gunnar Sten, hän, joka oli saanut iskun toisensa jälkeen, hän, jonka tunteet olivat liian herkäät, niin herkäät, että ne johdattivat häntä ja samalla hän, jolle tunteet olivat muodostuneet täydelliseksi Waterlooksi.

— Teillä on voimakas ruumis, sanoi herra tohtori, — mutta pitemmälle te ette voi jatkaa. Te syöksette itsenne ennemmin tai myöhemmin perikatoon.

Hyppäys oli jo tapahtunut, vaikk'ei taloudellisesti, ja — näin oli paras.

Nyt hän joi vakaumuksesta, periaatteesta, sydämen yltäkylläisyydestä. Ei viinin vuoksi, sillä siihen hän oli liiaksi tottunut, itsetietoisena otti hän lasin käteensä ja laski sen taasen pois. Ei unohduksen vuoksi, sillä sitä hän ei löytänyt. Eikä unohduksen löytäminen mitään olisi merkinnytkään, sillä kalseaa nykyisyyttä hän ei kuitenkaan olisi päässyt pakoon.

Mutta kun hän istui lasinsa ääressä yksinään, ilman seuraa, ja kun viini lämmitti hänen ruumistaan, ei häntä vaivannut ajatus siitä, mikä oli mennyttä, vaan hän eli keskellä sitä aikaa, joka oli niin onnellinen ja niin onneton ja jolloin Margit Malm rakasti häntä ja hän Margit Malmia. Hän ajatteli, teki suunnitelmia, rakasti, haaveili kaikkea humalassa.

Kun hän sitten laski lasin kädestään, ympäröi hänet alastomuus ja autius ja hän tuli synkäksi pessimistiksi, joka näki ympärillään vain maailman täynnä petosta ja vihamielisiä, väijyviä ihmisiä.

Ja hän eli edelleenkin elämäänsä, näki harhakuvia ja vietti entisiä onnenaikoja, jotka ikuisiksi ajoiksi olivat menneet, eli omassa maailmassaan, riippumattomana siitä, mikä häntä todellisuudessa ympäröi. Se oli hänen tähänastisen kehityksensä tulos.

Joskus hänet valtasi kammottava ajatus. Minä olen auttamattomasti rappiolla, — mutta hän hylkäsi päättävästi tuon ajatuksen.

— Näin kai on paras.

Eikä hän koskaan enää uskonut näkevänsä Margit Malmia, ei hän huolinut edes ottaa selvää, missä hän oli, sillä hän vaistosi, että heidän kohdatessa tapahtuisi se ratkaiseva. Hänelle tuotti pelkkä ajattelemisenkin nautintoa, jota ei kukaan voinut häneltä riistää.

Kuten sanottu, hän oli taas juonut.

Ja tällä kertaa kolme päivää.

Nyt oli syyskesän ilta ja ilma oli tuoksuja täynnä, ja hän istui suuren puiston viheriäisellä penkillä ja mietti, eli mielikuvissaan, katseli ihmisiä, jotka liikkuivat käytävillä edestakaisin kuin varjot, ja mietti taas. Puisto oli täynnä valoa ja varjoa, ravintolan parvella soitti soittokunta, ja musiikkiin sekaantui naurua, kilinää ja puheensorinaa.

— Vai olen minä taas kolme päivää istunut kapakassa, sanoi hän itsekseen. — Minusta on tullut krouvien ja tavernien tuttu, mutta sinähän annat sen anteeksi, Margit, sillä sinähän tiedät, kuinka paljon minä rakastan sinua.

Eikähän unelmien Margit voinut tehdä muuta kuin antaa anteeksi.

Ja sitten he taasen rupesivat rakentamaan. He eivät asuisi Gunnar Stenin vanhassa asunnossa Pormestarin kadun varrella, asunnossa, johon liittyi niin paljon muistoja, vaan he rakentaisivat huvilan vuoren rinteelle, valoisan ja ilmavan, sellaisen kuin Gundersenin huvila lähellä Hardangerin harjua.

Margit ei ollut koskaan käynyt Hardangerin harjulla, hän tahtoi tietää, millainen oli Gundersenin huvila.

Silloin Gunnar Sten havahtui ja tuli surulliseksi. Hän huomasi, etteivät asiat ole tolallaan ja että hän vasta Margitista erottuaan oli käynyt Hardangerin harjulla. Hänet valtasi taas kammottava, kylmä autius, ja hänen täytyi mennä ottamaan lasi lisää. Vasta senjälkeen hän saattoi eläytyä entiseen ja kertoa, millainen Gundersenin huvila oli.

— Margit, sanoi hän. — Me olemme kovin kauan aikailleet. Minä tahtoisin, että me pian olisimme huvilassamme vuoren rinteellä. Minä olen näkevinäni, kuinka ihmiset kesäpäivinä, kulkiessaan vuoritietä, pysähtyvät kuuntelemaan sinun lauluasi ja soittoa, joka kuuluu sinne ulos avatuista ikkunoista.

— Niin, me olemme todellakin kovin kauan aikailleet, Gunnar Sten...

Yhä pimeämmäksi kävi ilta ja yhä syvemmäksi varjot, ravintola oli kuin yhtenä ainoana valomerenä. Puiston tuoksut kävivät huumaavammiksi ja ihmisvirta käytävillä vaimeni, mutta tämä ei liikuttanut Gunnar Steniä, kun hän puheli Margit Malmin kanssa.

— Mutta, Margit, huudahti hän kesken kaiken. — Minne sinä olet pannut Nurmelaisen, ryyppysankarin, liikemiehen, hänet, jonka annoit suudella itseäsi ja jolle senjälkeen elämä alkoi hymyillä...

Häneen meni suuri, sammumaton viha, ja Margit Malm hävisi olemattomiin. Mutta kun hän oli käynyt ravintolassa, ottanut lasin lisää ja palannut vanhalle paikalleen, istui Margit ja odotti häntä.

— Minä kävin taas siellä sisällä, kertoi hän. — Siellä kahisevat silkkipuvut, viini helmeilee ja musiikki soi, mutta me olemme kernaammin täällä ulkona ja katselemme. Täällä alkaa jo olla viileätä, ja rauhallista, eikä kukaan kiinnitä meihin huomiotaan.

Margit, alituisten unelmien Margit, katsoo häneen suurin, ihmettelevin silmin, ja hänen huulensa liikahtavat.

— Minä luulen, että sinä olet humalassa, Gunnar, sanoo hän.

— Äh, sinähän annat sen anteeksi.

Ja hän rupesi taasen kuvailemaan, rakentamaan ja suunnittelemaan matkaa kaukaisille maille, — kunnes huomasi, ettei Margit enää istunutkaan hänen vieressään, vaan kulki hänen ohitse, hitaasti, katse maahan luotuna, edes vilkaisemattakaan häneen.

Näky tyrmistytti häntä, veri pysähtyi hänen suonissaan, hän yritti nousta, mutta istui kuin naulittuna paikallaan, — sitten hänen huuliltaan pääsi väkinäisesti ja — tällä kertaa — kuuluvasti:

— Margit!

Lausuttu sana tuntui hukkuvan pimeyteen, mutta ohikulkeva oli sen kuitenkin kuullut, seisautui, kääntyi ympäri ja tuli viimein häntä kohden.

— Margit! pääsi häneltä vielä kerran, nyt niinkuin tuskan huuto.

— Ah, Gunnar Sten, sinäkö se olet?

— Margit! Minne olet pannut Nurmelaisen, ryyppysankarin, jolle elämä alkoi hymyillä, koska sinä annoit hänen suudella itseäsi?

— Häpeä kysymystäsi, Gunnar Sten. Mitä sinua liikuttaa Nurmelainen!

— Sanotko sinä niin, Margit?

— Niinkuin kuulet. Ja enkö sanonut sitä aikaisemmin, enkö sanonut, että sinä vielä kerran tulisit?

Nyt hän ei enää puhunut unelmien Margitin kanssa, hänen vieressään istui se todellinen, jota hän oli rakastanut, ihminen, niinkuin hän itsekin.

— Margit, kysyi hän, oletko se todellakin sinä?

Hän se oli, ei unelmien ja alituisten haaveitten Margit, ja kuitenkin sama, ainoastaan kypsyneempi, varttuneempi, kauniimpi, Margit, jonka silmiin ilkamoivan, iloisen välkkeen sijaan oli tullut syvä surumielisyys ja jonka suun tienoilla oli kärsivä piirre.

— Sinä tulit kuitenkin, Gunnar Sten, puhui hän — ja sitä minä olen odottanut vuodesta vuoteen, odottanut, kärsinyt, kuullut tarjouksia ja taas toivonut ja kärsinyt. Se voi tuntua sinusta uskomattomalta, Gunnar, mutta minä olen tiennyt, että tiemme vielä kerran yhtyisivät. Nyt se on tapahtunut ja tässä minä olen.

— Ah, Margit, tämä on ollut kauhea ajanjakso.

Gunnar Stenin valtaa tunnelma, jollaista hän ei koskaan ennen ole kokenut. Tapaukset kiitävät kaaoksena hänen silmiensä edestä, ja hän ennättää vangita vain muutamia haihtuvia silmänräpäyshetkiä. Viimein hän herää kuin pitkällisestä, tuskallisesta unesta, mielikuvat häipyvät pois, hän hieroo silmiään ja herää todellisuuteen. Vapisevin käsin tarttuu hän naisen käteen, ja hänen rinnastaan pusertautuu esille hiljainen, vapauttava huokaus. Kesken kaikkea tuntee hän itsensä heikoksi ja avuttomaksi kuin kävelemään opetteleva lapsi.

— Margit, kuiskaa hän, tätä on kestänyt kauan, niin äärettömän kauan.

— Viisi vuotta, vastaa toinen, ja kirkkaat kyynelhelmet välkkyvät hänen silmissään.

— Minä olen elänyt kuin unessa, Margit.

Ja äkkiä Gunnar Stenin vaistoissa selviää kammottava todellisuus.

— Minä tiedän, että olen ollut hirveä, Margit.

Nainen nyyhkytti ja painoi päänsä hänen olkapäätään vasten.

— Hän tuolla ylhäällä on surrut ja minä olen surrut, sanoi hän. — Nyt alkaa olla toisin.

— Uskotko niin?

— Uskon. Me olemme unohtaneet yhden, Hänet, joka kykenee kaikki sovittamaan. Sinä aikana, jonka sinä olet ollut poissa, olen minä oppinut Hänet tuntemaan, hiljaisina hetkinä olen minä häntä lähestynyt, ja Hän saattoi meidät vielä kerran yhteen.

Gunnar Sten enemmän tunsu ja tajusi kuin kuuli tämän kaiken. Tällaista raukeata, kaikki voittavaa onnen tunnetta ei hän koskaan ennen ollut tuntenut, ja se sekoitti hänen aistinsa niin, ettei hän hetkeäkään tullut ajatelleeksi, millä tavoin hän tämän oli ansainnut. Hän otti sen vastaan kiitollisena ja nöyränä kuin kerjäläinen almun rikkaan miehen pöydältä.

— Meidän täytyy erota hetkeksi, sanoi Margit Malm. — Etkö huomaa, että aamu alkaa valjeta.

Puistossa oli hiljaista ja autiota, lyhdyt olivat sammutetut, ravintola häämöitti puitten takana valkeana ja alastomana. Kumpikaan ei ollut huomannut, kuinka aika kului.

— Niin, erotkaamme hetkeksi, toisti Gunnar Sten samalla kertaa tahdottomasti, enemmän itselleen kuin toiselle, ja lämpimästi.

Ja hän seurasi Margit Malmia onnesta raukeana ja sisimmässään kuitenkin väristen pelosta, että saavutettu onni häneltä riistettäisiin. Hän oli niin onnellinen, ettei itsekään tuota salaista pelkoa huomannut.

XVI.

NEMESIS.

Tästä alkaen oli Gunnar Stenin elämä siis suuntautuva uusille urille. Hänen koko olentonsa oli ikäänkuin kirkastunut, hän puheli kernaasti tuttaviansa kanssa ja joskus hän saattoi naurahtaa. Mutta ainoastaan joskus. Sillä kaiken takana pilkisti kuitenkin esiin syvä surunvoittoisuus, joka yllätti hänet kaikkialla, eikä hän voinut estää yltyvää, kalvavaa levottomuuttansa.

Kukaan ei osannut sanoa, mitä lajia Gunnar Stenin uusi ura tulisi olemaan, mutta jokainen saattoi huomata, että käännekohta oli kulumassa, ja että kuljettavan tien suunta muuttui.

— Kaikki tulee hyväksi, Gunnar, lohdutti Margit Malm, nähdessään sulhasensa kalvavan levottomuuden. Yksin sinä et jaksanut, me yhdessä ehkä jaksamme. Minähän olen aina sinun kanssasi, ja mikä sinun kohtalosi on, se on minunkin.

Ja Gunnar Stenin suu hymyili, mutta silmät tähtäsivät totisina kauas etäisyyteen ja ruumis vapisi kuin vilutautisen.

— Sinä olet minulle liian hyvä, Margit.

Hän ei osannut sanoa muuta, mutta hän pusersi hellästi pitelevää kättä ja hänen sydämessään asui rajaton, lapsellinen kiitollisuus. Margit Malmin läsnäolo turvasi häntä, mutta raskaat, aavistelevat ajatukset eivät sittenkään kaikonneet, ja hän tunsu asemansa samanlaiseksi kuin rikollinen, joka pelkää kiinniottajiaan. Hän värisi kauttaaltaan ja painautui lujemmin kiinni morsiamensa ikäänkuin turvaa etsien.

— Ehkä sinä olet sairas, Gunnar.

— En... Mutta tämä on liian onnellista ja liian outoa, ja minä pelkään, että...

Huoneeseen tuli enteellinen hiljaisuus. Molemmat pelkäsivät lausumatta jääneitä sanoja.

— Mitä sinä pelkää? kysyi Margit Malm vihdoin, toivoen, että suoraan lausuttu pelko vapauttaisi.

— Loppua, vastasi Gunnar Sten hiljaisesti.

— Lapsellista, naurahti nainen, voittaen vaivoin itsensä. — Nythän vasta kaikki on alussa. Luota Jumalaan ja toivo. Sairaalloinen pelkosi johtuu fyysisistä syistä.

Niin juuri — fyysisistä syistä. Olihan se enemmän kuin ymmärrettävää. Mutta aavisteleva, tukahduttava pelko tarttui naiseenkin; hän vaali sulhastaan kuin äiti sairasta lastaan, oli aina hänen rinnallaan ja jätti hänet vain yön hiljaisiksi hetkeksi, silloinkin muistaen häntä ja tuon tuostakin levottomasti ja tuskallisesti havahtuen.

— Olipa hauska, että vihdoin tulit, sanoi Einar Malm juron tyytyväisesti. — Mutta voit hiukan ponnistella voimiasi tehdäksesi sisareni onnelliseksi, sillä sen hän, totisesti, on rehellisesti ansainnut.

Kukapa olisi paremmin kuin Gunnar Sten tajunnut, että Margit Malmin suureen rakkauteen itse asiassa liittyi suunnaton uhrautuvaisuus, kukapa sen paremmin olisi tiennyt ja käsittänyt, mutta ylitsevuotavassa kiittolisuudessaan ja tuntien oman pohjattoman tyhjyytensä ei hän voinut muuta kuin nöyrästi vaieta.

Ah, kunpa nämä aavistukset hänet jättäisivät ja hän voisi iloisin, luottavaisin silmin katsella tulevaisuutta.

Sitä ne eivät kuitenkaan tehneet. Hän oli siroittelut liian paljon maailmalle, ja nyt, kun tuli se, jolle olisi kaikki annettava ja joka itse antoi kaikkensa, oli hänellä vain annettavana runneltu tyhjä minänsä, jonka tämä toinen iloisin mielin otti vastaan.

— Margit, minä rakastan sinua ja uskon, uskon viimeiseen saakka...

Mutta sitäpä hän juuri ei tehnyt.

* * * * *

Nyt on harmaja lokakuun päivä, taivas on harmaja ja surullinen, maa on paljas ja raikattu ja viiltävä pohjatuuli lennättelee varisseita lehtiä pitkin katuja. Siinä kaikessa on jotakin alastomaksi repivää, alakuloista ja synkkää, ihmiset kulkevat sen näköisinä, kuin olisi heillä kaikilla joku raskas huoli kannettavanaan tai sitten hytisevät he vilusta, sillä kylmyys tunkee läpi vaatteiden. Kirpeään pakkaseen liittyy raikasta ja reipasta; kylmä, hienosti vettä vihmova lokakuun päivä on murheellinen päivä eikä sen tunnelmasta vapauta puolihämärä, lämmin huonekaan.

Einar Malm pitää sentään tulevasta langostaan kuin vanhempi veli nuoremasta, hänen mieleensä muistuu äkkiä jotakin, ja hän keskeyttää työnsä, ottaa päällystakin ylleen ja kiiruhtaa ulos.

Kello osoittaa puolta yhtätoista, aika on kiireellinen ja tunnelma mitä arkisin. Kadulla hän kohtaa Nurmelaisen, joka määrämittäisin askelin vaeltaa työpaikkaansa.

— Minne sinä juokset? kysyy Nurmelainen.

— Menen katsomaan sitä vanhaa syntistä, vastaa Einar Malm pysähtyen sillä tavoin kuin olisi hänen seuraava lauseensa: — Jos sinulla on jotakin muuta kysyttävää, niin tee se pian, sillä minulla on kiire.

— Minä tulen mukaasi, sanoo Nurmelainen. Miehen käytös ei ole tolallaan. Hänen pitäisi minun ymmärtääkseni olla kuin seitsemännessä taivaassa, ja nyt hän kulkee niinkuin olisi saanut jonkun vaivan...

— Mutta, jatkaa hän, kun Einar Malm ei vastaa, — onhan se vähän ymmärrettävääkin, ainakin minä sen ymmärrän ja käsitän. Hurraa sinä taukoamatta neljä tai viisi vuotta, heitä sitten äkkiä kaikki ja tule onnellisimmaksi ihmiseksi maan päällä, niin eiköhän vaikuta fysiikkaasi. Jos minä olen kolme päivääkin peräkkäisin päissäni, niin minä juoksen pakoon, kun näen poliisin. Se on sitä lajia, näetkös.

— Jos hän edes murjottaisi ja olisi onnettoman ja saamattoman näköinen, kuten tavallisesti, vastaa Einar Malm, viheltäen ohimennen ajurin, niin olisin perin pohjin levollinen. Se poistuu kyllä sitten kun aika tulee. Mutta eilen illalla tuli muutos aivan äkkiä. Mies muuttui suorastaan säkenöiväksi ja kotiväki ihastui. Tietysti minäkin ensiksi ilostuin, mutta loppujen lopuksi minua alkoi miltei kauhistaa. Siinä oli

jotakin luonnotonta, jotakin melkein raivohullua. Hyi saakeli!

— Et suinkaan sinä ajattele, että...

— Mene ja tiedä. Kuollut mies nousee haudastaan, avaa tuskin silmiään ja alkaa vitsailla, laskea leikkiä ja nauraa omaa surkeaa itseään. Saatoin hänet kotiinsa Margitin kanssa, mutta koko yön minua on vaivannut painajainen. Kiiruhtakaa, ajuri!

Ruoska läiskähtää hevosen selkään ja ajoneuvojen vauhti kiihtyy. Vihmasade yltyy, mutta Einar Malm kiihtyy näkymättömistä syistä, kaivaa esiin sikarin ja alkaa imeä sitä kiihkeästi ja hermostuneesti.

Päädytään portille. Ajurille annetaan käsky odottaa, ja molemmat herrat ryntäävät portaita ylös.

Ovikello kumahtaa ensimmäisen, toisen, kolmannen kerran, sitten lukemattomia kertoja. Kukaan ei tule avaamaan.

— Ehk'ei olla kotona, sanoo Nurmelainen rauhoittavasti.

Einar Malmin kärsimättömyys yltyy ja hän samalla kertaa soittaa ja lyö oveen nyrkillään.

— Se samainen tyttökin siellä vielä on, supisee hän kasvot kalpeina. — Kumma, ettei edes Margit ole sitä huomannut. Minun täytyy järjestää hänet tiehensä.

Kukaan ei vastaa. Nurmelainen odottaa neuvottoman näköisenä, ja häneenkin tarttuu Einar Malmin aavistus.

— Ei olla kotona, vakuuttaa hän vielä kerran, mutta tällä kertaa äänessä kuvastuu salattu levottomuus.

Soittaminen yltyy, Einar Malm potkaisee oveen, niin että lasit helähtävät.

— Jopa vihdoinkin.

Sisällä avataan ovia, avainta väännetään reiässä. Palvelija avaa oven kasvot säikähtyneen näköisinä.

— Joko herra on noussut? tiukkaa Einar Malm.

— Ei kai, vastaa tyttö ällistyneenä. — Ei hän ainakaan ole soittanut.

— Sinäkin saisit täältä jo oikeastaan laittaa itsesi lähtökuntoon, sähähtää Einar Malm ohimennessään tytölle ja kiiruhtaa työhuoneen läpi makuuhuoneeseen. Nurmelainen ja palvelustyttö kiinteästi kintereillä.

Mutta tuskin on hän saanut oven auki, kun hän jo huudahtaen peräytyy. Huone on täynnä iljettävää häkää.

— Herra Jumala! pääsee häneltä ja hän pysähtyy sekunniksi neuvottomana ja kauhistuneena.

Vuoteessaan makasi Gunnar Sten täysin riisuutuneena ja levollisessa asennossa, mutta elämä paenneena.

— Kauppaneuvos Stenillä on täysi syy olla tyytyväinen, sanoi Nurmelainen värähtelevällä äänellä, katkaisten tuskaa uhkuvan hiljaisuuden.

Einar Malm puristi kätensä nyrkkiin ja puri hampaitaan, mutta hänen silmiinsä nousivat suuret kyynelhelmet.

— Mene hakemaan lääkäri alakerrasta, sanoi hän palvelustytölle hillityllä äänellä. Sitten hän voitti sen verran itsensä, että saattoi mennä huoneeseen ja lennättää molemmat ikkunat selälleen.

Parin minuutin kuluttua lääkäri oli paikalla.

— Ei mitään tehtävissä, totesi hän juhlallisesti. Ja luoden katseen molempiin herroihiin, jotka hän tunsu, lisäsi hän: — Olisin toivonut, että hän olisi kuollut hiukkaista selvemmin.

Molemmat oivalsivat, mistä oli kysymys.

— Ei, sitä se ei ole, vastasi Einar Malm hiljaa, mutta kiihkeästi.

— Niin. Eihän se mitenkään ole uskottavaa, myönsi lääkärikin miettiväisesti.

Ulkona vonkui syystuuli ja vihmasade kävi pistäväksi.

Einar Malm loi vielä kerran katseen ruumiiseen, peitti sen ja poistui hitain, raskain askelin voimatta salata mielenliikutustaan. Nurmelainen seurasi synkkänä ja äänettömänä. Palvelija katsoi kuin apua rukoillen herrojen jälkeen, mutta nämä eivät katsahaneetkaan häneen ja hän vaipui hillittömään itkuun.

— Tässä on siis piste, lausui Einar Malm Nurmelaiselle, antaen ajurin mennä. — Voi häntä ja voi rakastavaa sisar-raukkaani.

Hän ei tuntenut sadetta eikä tuulta, mutta askeleet tuntuivat lyijynraskailta, kun hän sanoja ja lauseita etsien kulki kotiansa kohti kuolinsanomaa vieden.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RAPPIOLLE: KERTOMUS HEIKOSTA MIEHESTÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on

this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project

Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.